

Förhandlingarna leddes till en början av fru tredje vice talmannen.

§ 1 Reformering av högskoleutbildningen m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om utbildningsutskottets betänkande nr 17.

Herr FISKESJÖ (c):

Fru talman! Av den debatt som förts om högskolereformen skulle man kanske kunnat tro att det finns en stor och samlad minoritet som yrkar avslag på förslaget som helhet. Det bör, tycker jag, för den allmänna debatt som väl kommer att fortgå även efter kammarens behandling av detta ärende understrykas att det inte förhåller sig på det sättet. Det är endast kommunisterna som från sina speciella utgångspunkter yrkat avslag på förslaget som helhet. I övrigt gäller reservationerna enskilda punkter i utskottsbetänkandet. Det innebär såvitt jag kan se att grunddragen i reformen accepteras av en bred majoritet i kammaren – även om man här och var tydligen känner behov av att försöka ge intryck av att man egentligen inte ansluter sig till förslaget.

Denna förhållandevis breda uppslutning i riksdagen var kanske mer än vad man kunde förvänta när debatten om den ursprungliga U 68-utredningen drog i gång. Det förändrade läget beror naturligtvis, som tidigare talare påpekat, i hög grad på de modifieringar och förändringar som skett i de ursprungliga förslagen på grundval av kritik och förslag från remissinstanser, från politiska partier och från andra håll. Den särskilda U 68-beredningen vidtog på en del punkter rätt omfattande förändringar i de ursprungliga förslagen, och sedan har i propositionen och särskilt under utskottsbehandlingen ytterligare förändringar skett.

Detta är enligt min mening en rätt rimlig ordning, som litet oftare borde tillämpas även i andra frågor. Tyvärr framställs ju ofta ett utredningsförslag som något definitivt, och debatten läses vid detta förslag, även sedan det inte längre är aktuellt i alla delar. Något sådant har man väl kunnat observera även i den fråga det nu gäller. Många debattörer i press och annorstädes diskuterar fortfarande U 68:s ursprungliga förslag från positioner som man en gång för länge sedan intagit. Den karaktäristiken gäller för övrigt även en del av inläggen tidigare i dag.

Det är inte min avsikt, fru talman, att anlägga synpunkter vare sig på U 68-debatten eller på det nu aktuella förslaget i alla detaljer. Utskottsförslaget har ju redan ventilerats länge i kammaren och med be-

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

tydande utförlighet. Rent allmänt vill jag säga att jag tycker att det är bra att vi får en reform av den högre utbildningen. Jag tycker att det är bra att denna reform innebär en ökad breddning av utbildningsutbudet totalt och regionalt, att den innebär vidgade möjligheter för nya grupper i samhället att få tillträde till högskoleutbildning, att den innebär en långsiktig inriktning mot återkommande utbildning, att den innebär en decentralisering av utbildningsutbud och utbildningsbeslut, att den innebär ökade kontaktytor mellan högskolorna och samhället i övrigt och att den innebär en avdramatisering av akademikerbegreppet som sådant. Högskolereformen fullföljer därmed de intentioner som legat till grund för reformeringen av den gamla realskolan och av det gamla gymnasiet, och det är också bra.

Inom det nya högskolebegreppets ram kommer det att finnas ett stort utbud av utbildningar för skilda intressen bland ungdomar och yrkesgrupper. Men en av de viktigaste uppgifterna i det fortsatta utvecklingsarbetet blir onckligen trots detta att söka finna nya utbildningar och utbildningskombinationer som kan motsvara behovet inom nya yrkesroller i samhället. Samhället förändras, och vi måste ständigt försöka få fram utbildningsvägar som leder till jobb – och till meningsfulla och för utbildningen relevanta jobb.

Den motsättning som man ibland försöker konstruera mellan yrkesutbildning och högskoleutbildning har jag aldrig riktigt begripit mig på. Universitetsutbildningen har ju alltid syftat till något yrke. Felet med en stor del av utbildningen under senare år har varit att den gett yrkesförberedelse för yrken där köerna av arbetsökande redan varit långa.

De beslut som riksdagen nu kommer att ta löser ingalunda i ett slag de här antydda problemen. Men de bör kunna medverka till att minska dem på litet längre sikt. Det ges en institutionell ram inom vilken ett utvecklingsarbete bör kunna ske.

Det finns andra värden i högskolestudierna än yrkesförberedelse, brukar man påpeka, och det är naturligtvis riktigt: kritisk skolning, problemlösning, allmänbildning. Men det råder, som jag ser det, ingen konflikt mellan dessa värden och kravet på att utbildningen också skall leda fram till en meningsfull sysselsättning eller till mera tillfredsställande insatser inom det jobb man redan har när man går in i utbildningen. Kommunisterna – och för resten en hel del av ungdomarna vid universiteten – gör det, tycker jag, otillåtet enkelt för sig när de påstår att syftet med högskolereformen är att anpassa högskolan till de stora kapitalintressenas behov. Oavsett om vi lever och verkar före eller efter den stora revolutionen kommer vi, tror jag, att vara intresserade av att vi kan använda den utbildning vi skaffat oss i något yrke. Inte ens i de socialistiska staterna lär man stå sig särskilt bra med enbart kunskaper i marxistisk teori.

Särskilt från universitetshåll har man uttryckt farhågor för att högskolereformen skulle innebära försämrade villkor för forskningen och ett försvagat samband mellan grundutbildning och forskning. Så här efter-

åt kan man naturligtvis beklaga att dessa frågor inte genomlystes mera ingående parallellt med U 68-utredningens genomgång av den högre utbildningen. Forskningsfrågorna låg som bekant i huvudsak utanför U 68:s uppdrag. Inom U 68-beredningen tog vi fasta på den kritik som framförts och skisserade en rad förslag som var avsedda att bidra till en mera betryggande forskningsanknytning, som vi alltså ansåg vara väsentlig.

En del av dessa förslag finns med i propositionen, och de har godtagits av utskottet. Jag skall här inte gå in på detaljerna. Det viktigaste och mest grundläggande av de förslag som har kommit med är, som jag ser det, ett principuttalande som riksdagen snart kommer att ställa sig bakom – att det skall finnas ett samspel mellan forskning och all grundläggande högskoleutbildning. Det är ju i själva verket ett mycket vittgående principuttalande, inte minst med tanke på det vidgade högskolebegrepp som kommer att gälla i framtiden. Det kommer att krävas en betydande satsning för att man skall kunna leva upp till den angivna ambitionen, och en rad olika vägar måste prövas.

Vi har i en motion från centern i anslutning till U 68-beredningens förslag angett en del åtgärder som vi menar bör genomföras. Men vi har dessutom ansett att hela denna fråga är av sådan omfattning och vikt att den bör utredas ytterligare. Vi har härvidlag haft utskottets öra. Utskottet har gått oss till mötes och uttalar enhälligt att en sådan översyn skall ske.

Ett realiserande av det principuttalande som jag nyss berört är av vikt, inte bara för utbildningens inriktning och kvalitet utan också för forskningen, främst i två avseenden. Det bör innebära en vidgning av forskningsvolymen såsom helhet, och det kommer att betyda forskningsinsatser inom områden som hittills inte har beaktats i samma utsträckning som de som faller inom de traditionella universitetsämnenas ram.

En fråga som har en viss beröring med det som jag här närmast uppehållit mig vid behandlas i reservationen 20, som jag har anslutit mig till. Det gäller frågan om befodringsgrunderna för universitetslektorer. En förutsättning för att på sikt säkerställa forskningssambandet är naturligtvis att i ökad utsträckning använda även universitetslektorer inom forskning och forskarutbildning och ge dem möjlighet till egen forskning.

En konsekvens av detta är att vetenskaplig och pedagogisk skicklighet bör tillmätas lika värde vid tillsättningen av universitetslektorer. Detta krävs i reservationen 20, som andra talare här i kammaren mer utförligt har motiverat och som jag, fru talman, ber att få yrka bifall till.

Forskningspolitiken i övrigt får vi tillfälle att diskutera mer ingående så småningom i anknytning till förslag från ett par arbetande utredningar och i anslutning till den nya utredning som skall tillsättas enligt utskottets nu aktuella förslag.

Avgörande för forskningsvolymen i stort är naturligtvis i första hand inte organisationen utan medelstilldelningen, den totala satsningen. Jag vill gärna ansluta mig till dem som tidigare i debatten helt allmänt har understrukt hur viktigt det är att vi i vårt land satsar på forskning såväl

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

kvalitativt som kvantitativt. Forskningen är utan tvivel av avgörande betydelse för den totala välfärdsutvecklingen.

Det har i debatten om högskolereformen funnits de som sett ett hot mot forskningens frihet i förslagen om ny högskoleorganisation. Det in-
slaget i debatten har väl tynat bort numera. Jag skall inte kommentera
det mer ingående. För mig är det självklart att forskarna själva skall
välja sina objekt och sin metod. Samtidigt är det lika självklart att riks-
dagen genom anslagsbeviljning i dessa som i andra frågor måste till-
erkännas rätten att göra den övergripande prioriteringen.

En betydande del av den allmänna debatten kring högskolereformen
har gällt den institutionella organisationen. U 68-beredningens förslag
innebar härvidlag betydande förändringar i U 68-utredningens förslag.
Propositionen har huvudsakligen följt beredningen. I ett avseende har
utbildningsutskottet under sin behandling av dessa frågor tillgodosett
krav som framförts i en motion från centern. Det gäller kravet på en
mer flexibel organisation av linjenämnderna. Utskottet säger i sitt be-
tänkande att denna fråga bör avgöras av de lokala utbildningsmyndig-
heterna, vilket bl. a. innebär att det sätt på vilket de s. k. avnämningar-
tressena skall knytas till linjenämnderna kan komma att variera allt-
eftersom man finner lämpligt.

I övrigt har inte den lokala organisationen givit upphov till särskilt
omfattande meningsbrytningar i utskottet och inte heller här i kammaren.
Det innebär att U 68-beredningens och därmed propositionens förslag
i sina grunddrag accepteras av alla, vilket är värt att notera med hänsyn
till den debatt som tidigare förekommit på den här punkten.

Enigheten har varit mindre i vad gäller den regionala organisationen.
För mig, som tillhör majoriteten i utskottet i den här frågan, har det
varit rätt naturligt att det bör finnas ett regionalt organ i var och en
av de sex utbildningsregioner som landet delas in i. Det bör finnas ett
regionalt organ som kan ta hand om en del frågor som under alla om-
ständigheter måste avgöras av andra än enhetsstyrelserna på det lokala
planet. Förslaget, som lanserades av U 68-beredningen, bygger på re-
missutlåtanden från ett par universitet och en del andra remissinstanser,
men även de remissorgan som inte direkt förordat regionstyrelser har
liksom reservanterna i utskottet ansett att det i vart fall bör finnas ett
organ för samråd på det regionala planet.

För vår del har vi menat att det är riktigt att ge det organ som alla
tycks mena behövs status av styrelse. Därigenom blir det möjligt att
lägga vissa beslutsfunktioner på detta organ. Regionstyrelserna kommer
bl. a. att få viktiga uppgifter för samordning och vidareutveckling av
utbildningsutbudet inom resp. regioner. Regionstyrelserna är avsedda att
tilldelas uppgifter som annars skulle ligga centralt. De blir således in-
strument för en viss beslutsdecentralisering inom den högre utbildningen
och kan också bli grunden för ytterligare decentralisering i framtiden,
när vi fått erfarenhet av hur organisationen verkar.

Vad gäller regionstyrelsernas sammansättning talar de uppgifter som

styrelserna tilldelats och som jag här inte har berört med någon större utförlighet för att de allmänna intressena ges majoritet inom styrelserna. Hur dessa representanter för allmänintressena skall utses är något oklart i propositionen och i utskottsmajoritetens förslag. Bl. a. hänvisar man där till länsstyrelserna – märk väl i den nya tappning som dessa kan komma att få om länsberedningens förslag genomförs – som valkorporationer för en del av regionstyrelsernas ledamöter. Det är en något märklig ordning att lita till organ vilkas utseende vi ännu inte med säkerhet vet något om. I övrigt vill regeringssidan att regeringen skall bestämma vilka som skall sitta i regionstyrelserna.

I utskottet har moderaterna och folkpartiet anslutit sig till den linje som centerpartiet drivit i den här frågan. Den innebär att företrädarna för allmänintressena skall utses i enlighet med länsdemokratiska principer av landsting eller kommun utanför landsting. Det medför således att regionstyrelserna får fast politisk förankring ute i regionerna. Det medför också att vi får ett förhållandevis enkelt sätt att utse styrelsernas ledamöter.

Jag ber, fru talman, att med vad jag sagt på den här punkten få yrka bifall till reservationen 17.

Det bör kanske tilläggas att moderaternas och folkpartiets anslutning på den här punkten är villkorlig. Varken moderaterna eller folkpartiet vill ju ha någon regionstyrelse. I stället vill man ha samrådsorgan, som tydligen skall ha en ren tjänstemannasammansättning, alltså utan något politikerinslag. Det var kanske därför litet märkligt att höra speciellt herr Molins entusiastiska argumentation för centerns linje i den här frågan. Vad han sade var i övrigt bra på den punkten.

I enhetsstyrelserna som skall ha hand om den mera direkta ledningen av högskolorna skall finnas ett minoritetsinslag av representanter för allmänna intressen. Även i vad gäller sättet att utse dessa menar vi från centern, till skillnad från regeringssidan, att berörda landsting och kommuner skall utgöra valkorporation. Det finns ju ingen rimlig anledning att gå omvägen över regeringen, när vi inom såväl kommuner som landsting har representativa demokratiska församlingar som kan fylla dessa funktioner. Med detta ber jag, fru talman, att få yrka bifall också till reservationen 18.

De beslut som riksdagen snart kommer att fatta är i stor utsträckning ram- och principbeslut. Särskilt på den organisatoriska sidan lämnas i en hel del fall uppgiften att komma med förslag mera i detalj åt organisationskommittéer – en central och sex regionala. Jag har inget att erinra mot detta förfaringssätt i och för sig. Det möjliggör att man i nära samverkan med de berörda vid universitet och högskolor kan framman en organisation som är anpassad efter de särskilda förhållandena på olika högskoleorter och inom olika regioner.

Enligt propositionen skulle det emellertid vara regeringens sak att i flertalet fall ta ställning till organisationskommittéernas förslag, och det har vi från centerns sida inte ansett vara en rimlig ordning. Redan i

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

samband med den ursprungliga U 68-utredningen framhöll jag i ett särskilt yttrande att de viktigaste bestämmelserna om högskolan borde sammanställas i en särskild högskolelag, antagen av riksdagen, och att högskolan således inte som hittills skulle regleras enbart i stadgor och förordningar utfärdade av regeringen. Jag upprepade detta krav inom U 68-beredningen. Det fick ingen resonans under vare sig första eller andra resan. Men inte minst för att säkerställa riksdagens beslutanderätt i grundläggande frågor är det viktigt att en sådan högskolelag kommer till stånd. Det är svårt att begripa varför vi just inom detta fält inte skulle ha en lag i botten som grund för riksdagens beslut och även som utgångspunkt för regeringens förordningsmakt.

I propositionen har nu utlovats att riksdagen skall föreläggas förslag till högskolelag senast under våren 1977, och jag noterar naturligtvis detta med tillfredsställelse. Det är emellertid oklart vad denna högskolelag kommer att innefatta. Från centerns sida har vi i vår motion framhållit att det under alla omständigheter är rimligt att riksdagen i samband med att den behandlar högskolelagen också får ta ställning till viktiga organisatoriska frågor. Det gäller bl. a. sådana betydelsefulla ting som indelningen i högskoleenheter på de större högskoleorterna och i en del fall enhetsstyrelsernas sammansättning. Vi har fått gehör för detta krav i utskottet, och utskottet uttalar således att riksdagen skall ges möjlighet att ta ställning till principiellt viktiga delar av organisationskommittéernas förslag. Det innebär att riksdagen på nytt, senast 1977, får möjlighet att värdera viktiga delar av högskolereformen. Detta är rimligt inte minst med hänsyn till karaktären av de beslut som riksdagen nu går att fatta och med hänsyn till den förhållandevis långa förberedelsestid som skall föregå genomförandet av högskolereformen.

Jag skall, fru talman, avslutningsvis säga något om den s. k. totaldimensioneringsfrågan. Det är inte min avsikt att dra i gång en ny debatt på den här punkten. Frågan har behandlats ganska ingående. Särskilt i anförandena av herr Larsson i Staffanstorp och herr Alemyr har utskottsmajoritetens ställningstagande redovisats på ett klarläggande sätt. Jag skall bara helt kort motivera min anslutning till utskottsmajoritetens skrivning på den här punkten.

De huvudsakliga skälen för mig har varit fyra.

För det första är det föreslagna systemet ett ramplaneringssystem, som ger stor flexibilitet och stor frihet för de planerande myndigheterna.

För det andra är det efterfrågan på de olika orterna och på olika utbildningar som skall vara avgörande för fördelningen av och disponeringen av medlen.

För det tredje ger systemet de lokala myndigheterna ett avgörande inflytande över medelsanvändningen. Beslutet innebär ju mycket långtgående decentralisering av medelsdispositionen, vilket är ett värde i sig och vilket dessutom universitet och högskolor krävt i årtionden.

För det fjärde har planeringstalen satts så högt att det inte finns någon rimlig anledning att anta att studerande kommer att avvisas under över-

skådlig framtid med de utvecklingstendenser som nu finns vid universiteten. Det är således inte korrekt att – som man av propagandistiska skäl fortfarande gör från en del håll, även här i kammaren – tala om ett spärrsystem. Tvärtom torde det i många utbildningar vara i samhällets intresse att bedriva en positiv rekrytering för att tillnärmelsevis kunna fylla det antal platser som anges. Det är inte heller till gagn för samhällsutvecklingen vare sig med höga toppar eller djupa dalar i tillströmningen till högskolan.

Jag för min del har litet svårt att se var de avgörande gränserna i den här frågan går mellan utskottsmajoritet och reservanter. Jag har också litet svårt att förstå den bitvis något upphetsade debatten. Även reservanterna anser uppenbarligen att det är statsmakterna som skall bestämma anslagsramen för verksamheten vid universitet och högskolor. De säger inte mycket om det, men jag utgår från att reservanterna inte har något emot en betydande frihet för de lokala myndigheterna vid medelsdispositionen. De planeringstal som skall ligga till grund för planeringen har för övrigt accepterats av utskottet som helhet, även av reservanterna.

Fru LINDQUIST (m):

Fru talman! Vid Göteborgs universitet saknas möjlighet att studera juridik. Trots detta läser varje termin mellan 300 och 400 personer juridik i Göteborg. Det sker vid Stiftelsen Kursverksamheten vid Göteborgs universitet. Stiftelsen är fristående i förhållande till universitetet. Kurserna är inte statsunderstödda utan finansieras genom avgifter från de studerande. Dessa juris studerande, som inte äger rätt att uppbära studiemedel, är inskrivna vid Lunds universitet men studerar och tenterar i Göteborg. Undervisningen bedrivs i huvudsak av professorer och andra lärare från Lund.

Denna kursverksamhet började i liten skala läsåret 1967/68 med kurser i ett fåtal juridiska ämnen. Kursutbudet har under årens lopp vidgats så att det fr. o. m. 1971 är möjligt att avlägga juris kandidatexamen efter studier *enbart* i Göteborg.

På västkusten har det mycket länge funnits önskemål om en juridisk fakultet i Göteborg. Redan i början av 1960-talet gjordes en framställning till Kungl. Maj:t om inrättande av en sådan fakultet. De juridiska fakulteterna i Uppsala, Lund och Stockholm och universitetskanslern uttalade sitt gillande över förslaget. Någon juridisk fakultet fick vi emellertid inte den gången – det var 1963 – och motiveringen var att frågan "torde kräva ytterligare allvarliga överväganden".

Också under flera följande år fick liknande motioner samma kyliga mottagande. Efter alla bakslag i riksdagen tog göteborgarna saken i egna händer, och juridikundervisningen började byggas ut genom Kursverksamhetens försorg, som jag nyss redogjort för.

1971 komplicerades situationen för de juris studerande i Göteborg. De fick då besked om att studiemedel inte längre skulle utgå till dem.

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

Sedan dess går alltså de juris studerande i Göteborg miste om den för-
månen.

I riksdagen angavs som skäl för en sådan åtgärd bl. a. att det är riksdag
och regering som beslutar om lokalisering av högre utbildning och att
studiestöd inte kan få användas för okontrollerad lokalisering av den
högre utbildningen på enskilt initiativ.

I motion 1387 har jag begärt att riksdagen skall besluta att en juridisk
linje skall inrättas vid Göteborgs universitet. Nu svarar utskottet på s.
70 att frågor av detta slag i ett inledningsskede bör prövas samlat av
organisationskommittéerna och att riksdagen inte bör göra något utta-
lande i enskilda utbyggnadsfrågor.

Enligt mitt sätt att se befinner sig de 300–400 juris studerandena i
Göteborg i ett märkligt ekorrhjul. De kan enligt ett besked inte få några
studiemedel innan riksdagen beslutar om lokalisering av den juridiska
undervisningen och enligt ett annat besked skall riksdagen inte uttala
sig om lokaliseringen.

Skall då aldrig dessa studerande få någon rätsida på sina förhållanden?
Någon juristutbildning skall uppenbarligen inte komma till stånd, och
några studiemedel skall de inte heller få. Kan vi verkligen låta sådana
förhållanden fortgå år efter år utan att ingripa?

Ett cyniskt svar skulle vara att ingen har bett dem att läsa juridik
i Göteborg, men många av dem har yrkesarbete vid sidan av sina studier,
och andra är av familjescäl bundna till Göteborg. I vart fall gör många
av dem stora ekonomiska uppoffringar och lever under fem års studietid
på en standard som betydligt understiger en vanlig universitetsstude-
randes. Efter avlagd examen kommer dock allas yrkesverksamhet sam-
hället till godo.

Det är naturligtvis inte enbart omtanken om dem som år efter år läser
juridik i Göteborg som gör att jag anser att förhållandena måste ändras.
Det är anmärkningsvärt att man i en halvmiljonstad som Göteborg saknar
möjligheter till reguljära universitetsstudier i juridik och att juris stu-
derande från hela västra Sverige måste söka sig långt bort från hemorten
för att komma till en juridisk fakultet.

En stilla jämförelse kan göras med Stockholm och förhållandena på
ostkusten, där det finns två juridiska fakultetsorter på ett inbördes avstånd
av 7 mil att välja mellan.

Genom att den juristutbildning som nu bedrivs i Göteborg är avgifts-
belagd och inte berättigar till studiemedel är det i huvudsak redan yr-
kesverksamma personer eller ungdomar som eljest har egna inkomster
eller vars föräldrar förmår bidra till studiekostnaderna som kan läsa i
Göteborg. Alla övriga ungdomar utestängs från undervisningen, och det
medför att rekryteringen inte blir tillräckligt allsidig.

Västkustens behov av jurister är stort. Där finns – förutom hovrätt,
kammarrätt, flera tingsrätter, länsstyrelser och stora kommunala förvalt-
ningar – också rederinäringen och andra företag med inriktning på sjöfart
och internationell verksamhet.

Göteborg är redan nu centrum för sjörättsforskning. All doktorandutbildning i sjörätt sker i Göteborg. Också forskning i marknadsrätt, beskattningsrätt och transporträtt är koncentrerad dit. Där finns alltså redan en utmärkt grund att bygga en juridisk undervisning på.

Mina synpunkter har tyvärr inte vunnit utskottets förståelse, och jag ämnar i dag inte framställa något yrkande. Men jag vill ändå, fru talman, förutsätta att något avgörande i sak kommer till stånd, därför att det sammanfattningsvis är orimligt att studerande i dagens samhälle med dess utbyggda bidragssystem under så lång studietid som det här är fråga om skall vara utan något som helst samhällligt stöd och därför att Göteborg och västra Sverige behöver tillgång till juridisk universitetsutbildning.

Fru FRÆNKEL (fp):

Fru talman! I motion 1870 av fröken Hörlén och mig begärs att riksdagen beslutar att även vidareutbildningen av sjuksköterskor skall ingå i ett centralt antagningsförfarande. Mot bakgrund av bristen på vidareutbildade sjuksköterskor och den omständigheten att man, trots den mängd av ansökningar som inkommit till vidareutbildningskurserna, ännu inte lyckats anordna samtliga kurser som riksdagen beslutat om har jag här i riksdagen flera gånger aktualiserat frågan om ett annat antagningsförfarande. I mina debatter med våra utbildningsministrar och senast i en interpellationsdebatt med statsrådet Lena Hjelm-Wallén har det hänvisats till att en eventuell förändring av förfarandet vid antagning till sjuksköterskeutbildning bör anstå i avvaktan på proposition med anledning av U 68. Tidigare har frågan bollats mellan SÖ och Landstingsförbundet. Ingen av dem har velat ta ställning för en eventuell omläggning till vare sig ett kösystem eller en central intagning, även det i väntan på U 68.

Nu finns det inget förslag i propositionen 9, trots att man föreslår ett centralt antagningssystem för en lång rad av utbildningslinjer i anslutning till kompetenskommitténs betänkande. Sjuksköterskorna sätts alltså på undantag. Det är ett rättvisekrav att sjuksköterskor behandlas på samma sätt som andra som söker till en viss utbildning.

I Rapport i TV häromkvällen gav man några siffror. Man sade att det i år har inkommit 18 500 ansökningar till sjuksköterskeutbildning, 3 500 sökande har antagits, 10 000 sjuksköterskor saknas. Det var ganska allvarliga siffror. De gällde naturligtvis inte bara vidareutbildning, utan man tog väl både grundutbildningen och vidareutbildningen, antar jag.

Statistiska centralbyrån gav i ett pressmeddelande den 30 april följande uppgifter för våren 1974. Till 1 273 utbildningsplatser för vidareutbildning av sjuksköterskor inkom 6 795 ansökningar. Flera sökande har dock förmodligen lämnat mer än en ansökan, stod det i meddelandet. Med det intagningsförfarande vi har vet man alltså inte ens hur många grundutbildade som sökt vidareutbildning. Något rättvist förfarande vid intagningen har inte kunnat förevara. Alldeles nyss fick jag några nya

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

siffror om antalet disponibla elevplatser inom vidareutbildningen för sjuksköterskor våren 1975. Det finns 2 613 platser, och antalet antagna elever är 2 498. De planerade utbildningsplatserna har alltså inte heller i år blivit fyllda. Statistiken för 1974 visar att det då var kurserna i medicinsk och kirurgisk sjukvård och i psykiatrisk vård som i första hand inte fylldes. Vilka kurser det är som i år inte har blivit fyllda har jag ännu inte kunnat få någon uppgift om.

Det finns många problem när det gäller bristen på sjuksköterskor, och naturligtvis kan inte utbildningsutskottet lösa sådana problem som att bland sjuksköterskorna ett större antal utbildade lämnar sina platser än inom någon annan yrkeskår, eller att man just nu har en annonskampanj för att få semestervikarier som måste vara sårande för yrkeskategorin i och för sig. De problemen får lösas på annat håll. Men att se till att intagningsförfarandet blir rättvist och ger möjlighet till att de platser som finns tillgängliga fylls, det ansvaret tillkommer utbildningsutskottet.

Nu säger utskottet: "Av propositionen framgår att det skall tillkallas en särskild arbetsgrupp för frågor om central intagning m. m. Enligt utskottets uppfattning bör de aktualiserade intagningsfrågorna beträffande vidareutbildning av sjuksköterskor och utbildning av arbetsterapeuter övervägas av den nämnda arbetsgruppen."

Frågan faller härigenom framåt, det skall jag erkänna. Men för min del anser jag att utskottet omedelbart hade kunnat förorda ett nytt intagningsförfarande. Nu får jag i stället vädja: arbeta snabbt! Varje medel som kan leda till att fler sjuksköterskor kan utbildas måste prövas. Ett annat intagningsförfarande är ett medel.

Fru talman! Jag har inget annat yrkande när det gäller denna fråga än utskottets skrivning.

Fru DAHL (s):

Fru talman! Högskolan är en del av samhället och måste få möjlighet att både påverka och påverkas av samhället i övrigt. Det är i dag hög tid att vi går till det praktiska reformarbetet när det gäller högskolan. Förändringar i samhälle, arbetsliv och utbildningsväsende gör det nödvändigt för att högskolan skall kunna fungera till gagn för de enskilda människorna och för samhället.

Högskolan spelar liksom alla utbildningsinstitutioner och bildningsorganisationer en mycket stor roll för den enskilde, för samhällets utveckling, för kulturlivet och för hela folkhushållet.

Eftersom den spelar denna väsentliga roll för de enskilda individerna och för hela samhället är det självklart att samma värderingar och målsättningar skall gälla för högskolan som för samhället och för utbildningsväsendet i övrigt och att det även skall finnas samma demokratiska inflytande över högskolan som över andra institutioner som har till uppgift att fylla viktiga samhällsuppgifter.

Det finns många sätt att karakterisera den reform som vi i dag skall fatta beslut om. Ett skulle vara att säga att några av de viktigaste syftena är

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

1. att öppna högskolan för nya grupper av studerade,
2. att öppna högskolan för kontakt med arbetsliv och samhälle samt
3. att öppna högskolan för demokratiskt inflytande.

Det skall med stor tillfredsställelse konstateras att det har gått att uppnå en bred enighet kring dessa övergripande mål både i det här huset och så småningom i samhällsdebatten och att bakom de beslut som vi nu skall fatta står en bred opinion. Besluten har stöd inte minst inom löntagarorganisationerna.

När det gäller frågan om hur vi skall gå till väga för att öppna universiteten för nya grupper av studerande har andra i debatten i dag och likaledes i går utförligt diskuterat saken, och jag skall inte närmare gå in på detta. Men det finns en annan punkt som det har fallit på min lott att ta upp och som har stor betydelse både för att öppna högskolorna för nya grupper av studerande och för att öppna högskolorna för ökad kontakt med arbetslivet. Jag tänker på den ökade yrkesinriktning som föreslås prägla den nya högskolan liksom på den princip om återkommande utbildning som skall prägla all utbildning inom högskolan.

Detta är någonting av oerhörd stor betydelse för den enskilde individens frihet och trygghet, för hans eller hennes möjligheter att skapa sig en trygg och tillfredsställande sysselsättning i arbetslivet och att kunna förnya sitt kunnande när sådana behov uppstår. Men det är också någonting som är mycket viktigt för hela samhällslivet, för folkhushållet. Krav på en sådan yrkesinriktning som vi nu skall besluta om och på en återkommande utbildning som en övergripande princip i högskoleutbildningen har framförts med särskild styrka från arbetslivets representanter, inte minst från de fackliga organisationerna.

Om vi tillmötesgår det kravet, så är det självfallet inte detsamma som att göra oss till näringslivets direktörers ödmjuka tjänare, som man från vissa vänstergrupper inom studentvärlden försöker påstå, utan det är att motsvara förväntningar och krav som ställs på oss från en mycket bred allmänhet. Rent praktiskt och konkret får man då gå till väga på olika sätt.

Å ena sidan gäller det, som utskottet liksom departementschefen i propositionen utförligt har skildrat, att förstärka yrkesinriktningen på en rad ämnesområden inom de filosofiska fakulteterna, där sådana yrkesinriktade linjer i dag saknas. Å andra sidan gäller det att bredda innehålllet i yrkesutbildningar som i dag är hårt specialiserade och där det är svårt att tillgodose olika individuella önskemål och principen om en återkommande utbildning. Man måste också ge spelrum för en förnyelse av utbildningsväsendet, bl. a. genom skapande av nya linjer. Vi menar att stort utrymme då måste ges åt lokala initiativ och åt ett samspel mellan högskolan, arbetslivet och samhället i övrigt.

Principen om återkommande utbildning måste, som jag sade, prägla hela högskoleväsendet och ligga till grund för den allmänna planeringen. Det måste vara något som alla verksamma inom högskolan ständigt måste tänka på i sitt arbete, så att det får genomslag i den praktiska verkligheten.

Jag tror också att en förbättrad studie- och yrkesvägledning är väsentlig i detta sammanhang.

På alla dessa punkter har det rått en bred enighet också i utskottet. Vi har dock några få reservationer, som jag här helt kort vill kommentera.

Folkpartiet har i reservationen 13 begärt att utbildningslinjerna skall fastställas av riksdagen. Utskottet har inte kunnat biträda det yrkandet, speciellt därför att vi tror att det skulle hindra den förnyelse som vi vill att de lokala högskolemyndigheterna skall ha möjlighet att bidra till. Vi har också under de många studieresor som gjordes under beredningsarbetet och som också utskottet har gjort fått många positiva intryck av vad man kan göra lokalt genom ett sådant konstruktivt samarbete mellan högskola och arbetsliv i regionen.

I reservationen 14 har folkpartiet och vpk yrkat att riksdagen omedelbart skall begära att regeringen återkommer med förslag om ökade resurser till yrkes- och studievägledningen. Utskottet har för sin del anslutit sig till vad som sägs i propositionen om dessa frågor, som ju är mycket viktiga och där utskottet vid många tillfällen har uttalat sig för en utbyggd yrkes- och studievägledning på alla nivåer av utbildningsväsendet, nämligen att de måste bedömas årligen vid budgetbehandlingen och efter kontakt med arbetsmarknadens parter. Utskottsmajoriteten delar alltså regeringens bedömning att vi måste ta ställning till dessa frågor årligen. Det är bara i detaljer som vi skiljer oss åt.

I det särskilda yttrandet nr 2 har herr Molin uttalat sig om behovet av återkommande utbildning. Han anklagar utskottsmajoriteten för att komma med föga konkreta förslag om hur den principen skall kunna förverkligas. Jag vill dock säga att ett allmänt uttalande av den typ som herr Molin i detta särskilda yttrande gör, alltså att den återkommande utbildningen skall prioriteras, inte heller bidrar till några konkreta förslag om hur denna mycket viktiga princip skall förverkligas. Jag tror inte heller på att – som herr Molin föreslår – skapa en studiegrupp av parlamentariker, fristående forskare och personer i skolväsendet som skulle dubblera den redan existerande pedagogiska nämnden i skolöverstyrelsen när det gäller den delen av utbildningsväsendet. Liksom utskottsmajoriteten i övrigt tror jag att vi med förtroende kan avvakta det arbete som på central, regional och lokal nivå skall försiggå på detta område och där principen om den återkommande utbildningen måste verka styrande för hela planeringen. Givetvis kommer riksdagen och regeringen att med stort intresse följa utvecklingen på denna punkt. Vi tror inte att det är att vara mer konkret än majoriteten att bara göra ytterligare ett uttalande om prioriteringen.

Den tredje viktiga punkten som jag nämnde inledningsvis var att öppna högskoleväsendet för demokratiskt inflytande. Med det kan man naturligtvis förstå olika ting. Här gäller det dock ett inflytande för samhället, inte bara för någon obegriplig central byråkrati i Stockholm utan för många medborgare i vårt land, som i alla tider har saknat inflytande över högskoleväsendet. Det gäller att öppna vägar för inflytande för dem som

verkar inom högskolorna, och det gäller över huvud taget att på det sätt som sker genom den decentralisering som äger rum föra högskoleväsendet och högskolan närmare medborgarna. För vår del anser vi det vara lika naturligt med samhällsrepresentanter i olika organ i högskolan, som i t. ex. de kommunala skolstyrelserna. Det har förts en upphetsad debatt i dessa frågor inom högskolevärlden. Vi kan inte förstå varför motståndet skall vara så stort på just det här området. Det kan ju inte rimligen hävdas att de olika styrande organen inom högskolorna är principiellt så olika de organ där våra folkvalda representanter dagligen fattar beslut – i kommuner, landsting, riksdag och verksstyrelser, styrelser för banker och företag, där det demokratiska inflytandet nu äntligen börjar göra sig gällande – att vanliga människor skulle sakna förmåga att delta i styrandet av högskoleväsendet. Det kan väl inte vara så illa att de som verkar inom dagens högskola – professorer och studenter, som hårt har kritiserat det här förslaget – är så gripna av elitänkande att de tror att bara universitetsutbildat folk kan förstå högskoleutbildningens problem eller att man misstror våra folkvalda representanter och tror att vi omedelbart skulle använda vårt inflytande till att förfölja olikänkande, förkväva tankens frihet eller kränka forskarnas integritet. Jag tycker att det är viktigt att i den här debatten göra klart att lika väl som vi anser att det finns en självklar rätt till inflytande från samhället i dessa frågor, lika väl anser vi självfallet att den kritiska forskningens och debattens frihet till varje pris måste hävdas i vårt samhälle, om vi vill göra skäl för beteckningen kultursamhälle.

I denna del av förslaget ligger det givetvis också ett annat problem som måste tas på allvar, nämligen konflikten mellan kravet på samhällsinflytande och kravet på förvaltningsdemokrati. Jag vill även på den punkten påpeka att studenternas och professorernas krav att ensamma få styra högskolan av andra kan uppfattas som en allt annat än demokratisk korporativism. Det är viktigt att vi som företräder allmänintressena och de som företräder universiteten kan mötas i respekt för varandras intentioner i arbetet på att demokratisera högskoleväsendet.

Vi kan förstå att många inom universitetsvärlden känner oro inför de stora förändringar som förestår. Vi respekterar det och är beredda att föra en debatt så länge som det behövs om dessa problem för att uppnå samförstånd. Men vi kan självfallet inte ge vika från vår ståndpunkt att det här är vanliga samhällsfrågor där alla medborgare har samma rätt att uttrycka sin mening, att det inte är några interna högskolefrågor där de som verkar inom högskolan uttalar sig med någon särskild rätt eller auktoritet.

Den oheliga koalitionen i den här debatten mellan höger- och vänstergrupper, som förenats i elitänkande, har åstadkommit mycken skada därför att man har hindrat en konstruktiv samhällsdebatt och skadat det förtroende som behöver finnas mellan högskolan och samhället i övrigt, mellan dem som verkar i högskolan och dem som verkar som förtroendevalda representanter för vårt folk. Jag konstaterar att i den

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

debatten har de vänstergrupper som ofta vill framställa sig som bättre företrädare för arbetarklassen i Sverige än vad socialdemokratin är ställt sig på kollisionskurs med arbetslivets krav på ökat inflytande i högskolan och att det agerandet naturligtvis i den fackliga rörelsen noteras för vad det är värt.

Det är mot denna bakgrund, fru talman, mycket tillfredsställande att det har gått att här i huset uppnå en betryggande majoritet för kravet på demokratisering av högskolan, ökat samhällsinflytande och ökat inflytande för dem som är verksamma vid universitet och högskolor. Vi är glada över att den delen av reformen kan ros i land. Vi vill uttala förhoppningen att den skada som vissa övertoner i debatten har förorsakat snabbt skall avhjälpas när vi nu kommer i gång med det praktiska reformarbetet och förtroendevalda, studerande, lärare och andra anställda vid universiteten tillsammans skall gripa sig an med att lösa de många praktiska problem som vi nu skall ta itu med.

Ändå finns det reservationer även på detta område. I reservationen 16 har folkpartiet och moderaterna valt att ställa sig vid sidan om den här processen genom att gå emot förslaget om regionstyrelser och i stället föreslå inrättandet av samrådsnämnder utan beslutande funktioner och, som herr Fiskesjö sade, utan något väsentligt inslag av representanter för samhället. Man gör det genom att återigen föra fram det tal om centralisering och byråkratisering som utbildningsministern här i morse karakteriserade så, att det är svårt att säga om det var okunnighet eller ohederlighet som låg bakom uttalandena. Vad det än var har reservanterna fel.

Herr Molin tog i morse upp frågan om de beryktade Ysanderska sex instanserna, som skulle bli en följd av regionstyrelsernas inrättande – naturligtvis utan att låtsas om att det i verkligheten inte alls är så att alla ärenden skall gå genom hela denna apparat, utan att det är en fördelning av på vilka nivåer olika frågor skall lösas. Självfallet finns det också ärenden som gäller den totala medelsfördelningen eller ärenden av så principiellt viktig natur att de måste avgöras på central nivå. Men det viktiga med den här reformen är, tvärtemot vad reservanterna påstår, att ett mycket stort antal beslut kommer att flyttas ner på regional eller lokal nivå, dit där de i dag icke ligger.

Självfallet hade det, om U 68:s ursprungliga förslag om högskolestyrelser hade förverkligats, varit möjligt att ta ännu fler beslut på lokal nivå. Vissa beslut har på grund av att det förslaget inte förverkligats fått föras till regionstyrelsen, men å andra sidan har inrättandet av regionstyrelser inneburit att förslag kunnat föras ner från den centrala nivån. Detta är en stor vinst, liksom det är en vinst att man kan få en vettig och konstruktiv samordning av olika intressen och resurser inom en region.

Jag vill här särskilt peka på att med det nya förslaget kommer en rad beslut om utbildningslinjers innehåll, fastställande av lokala och individuella utbildningslinjer, av kursplaner och av enstaka kurser att läggas

på de lokala och i viss utsträckning även på de regionala myndigheterna på ett sätt som innebär en mycket betydande decentralisering.

Jag förstår att det kanske är svårt att övertyga dem som inte vill låta sig övertygas om att det faktiskt förhåller sig på det sättet. Men om herrar Nordstrandh och Molin inte låter sig övertygas av majoriteten, kanske de ändå skulle kunna tro på vad som står i ett av de senaste numren av Svensk Tidskrift i en artikel om den nya högskolan. Där står: "Det andra är att propositionen faktiskt tvärtemot vad man hela tiden trott väsentligt minskar centraldirigeringen av den högre utbildningen. Utrymmet för lokala initiativ ökar. Det är en sak som universitetet har all anledning att ta fasta på."

Det kan inte hjälpas, fru talman, att man ibland när man lyssnar på dem som talar om byråkratisering och centralisering får misstanken, att de bakom detta tal vill skyla ett motstånd mot tanken på samhällsinflytande över huvud taget inom högskoleväsendet.

Men det har alltså gått att uppnå en betryggande majoritet i den frågan. Däremot är utskottet delat i fråga om hur företrädarna för de allmänna intressena i region- och enhetsstyrelserna skall utses.

I reservationerna 17 och 18 har de borgerliga partierna krävt att de allmänna representanterna skall utses av landsting eller kommun utanför landsting resp. värdkommun när det gäller enhetsstyrelserna. Utskottet för sin del instämmer i propositionens förslag att dessa representanter skall utses dels av regeringen, dels av någon lämplig valkorporation med lokal eller regional anknytning. Här har vi, herr Fiskesjö, inte hur vårdslöst som helst pekat på de kommande länsstyrelserna utan sagt att detta är en fråga som vi måste ta slutlig ställning till i samband med att vi tar ställning till länsberedningens förslag i övrigt. Det är inte fråga om någon ovillkorlig anslutning utan att vi vet vad den skulle innebära.

Motsättningen i länsdemokratifrågan mellan socialdemokratin och borgerligheten är klassisk. Vi känner väl argumenten sedan tidigare debatter, och det tjänar kanske inte mycket till att upprepa dem i dag. Jag skall därför heller inte upprepa de traditionella argumenten. Men jag skulle vilja anföra ett par praktiska skäl som jag tycker det är anledning att ta hänsyn till i den här diskussionen.

Först och främst föreligger det ett behov av att ha några representanter för rikspolitiken – eller nationen eller hur man skall uttrycka det – även i regionstyrelserna. Det finns utbildning som är riksrekryterande och bara förekommer på en eller ett par orter i landet. Naturligtvis skall man inte göra avkall på viljan till en långtgående decentralisering, men vissa frågor kräver enhetlighet, och då kan det finnas skäl att ha riksrekryterade representanter i styrelsen. Å andra sidan är det inte så lätt att låta alla kommuner, landsting, intressen från arbetslivet i regionen osv. bli representerade i en regionstyrelse eller ens i enhetsstyrelsen. För att inte styrelserna skall bli oformligt stora måste det bli en kombination av funktioner hos de enskilda personerna. Detta är praktiska skäl som man inte kan bortse från. För utskottsmajoriteten har det också spelat stor roll

att samtliga fackliga löntagarorganisationer – LO, TCO, SACO/SR – har framfört mycket bestämda krav på att regeringens förslag vad gäller sättet att utse de allmänna representanterna skall förverkligas.

I reservationen 19 slutligen har krävts att det skall garanteras ett personsamband mellan lärarerepresentanterna i fakultetsnämnder och linjenämnder. Utskottet har för sin del skrivit att man vill överlämna åt de lokala utbildningsmyndigheterna att laga efter läglighet i dessa frågor. Det är svårt att lösa problemet hur linjenämnderna skall sammansättas inte bara i det här avseendet utan även i andra avseenden. Vi tror naturligtvis liksom utbildningsministern i propositionen att man kommer att så långt det är möjligt – och jag menar med det i de allra flesta fall – att se till att det finns en sådan koppling som är beskriven i propositionen mellan fakultetsnämnder och linjenämnder. Vi har förtroende för de lokala utbildningsmyndigheternas omdöme och anser helt enkelt att det inte behövs några särskilda pekpinnar.

Däremot har vi begärt att vissa viktiga principiella frågor som behandlas av organisationskommittéerna – som t. ex. indelningen i enheter på vissa orter liksom enhetsstyrelsernas sammansättning om den skulle avvika från den normala – skall beslutas av riksdagen. På den här sista punkten har propositionen föreslagit att man i vissa fall skall kunna avvika från proportionerna två tredjedelar representanter för högskolan och en tredjedel allmänrepresentanter i enhetsstyrelsen. Det berör helt enkelt på att man från vissa enheter, där man i dag har en mycket stark representation för allmänintressena, har begärt att den möjligheten skulle finnas kvar också i den nya högskolan. Det är den opinionen vi har velat tillmötesgå. Men dessa beslut kommer vi alltså att återkomma till i riksdagen.

Fru talman! Debatten i frågan om reformering av högskolan har varit omfattande och kritisk. Det är bra. Vi finner det, som jag sade, naturligt att många känner oro för framtiden och har ett behov av att diskutera de här frågorna. Det har varit nödvändigt att låta debatten ta lång tid. Det har också varit en alldeles osedvanligt lång tid som har gått åt inte bara för själva utredningen och U 68-beredningen, utan även för remissarbetet och riksdagsbehandlingen. Det har säkerligen varit nödvändigt för att föra denna stora och riktiga reform i hamn på ett tillfredsställande sätt.

När nu reformen förs ut i det praktiska arbetet är den uttalade avsikten att stor hänsyn skall tas och anpassning ske till förhållanden som är olika på olika orter, i olika regioner och på olika utbildningsvägar. Vi för ut den här reformen med stort förtroende för de lokala och regionala myndigheternas möjligheter att klara av arbetet. Vi gör det också i förhoppningen att de motsättningar som tidvis präglat debatten skall kunna vändas om i ett förtroendefullt samarbete mellan samhället och högskolan i framtiden.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

(Med anledning av att åhörare demonstrerade genom att ropa slagord erinrade fru tredje vice talmannen om att meningsyttringar från åhörarna inte var tillåtna.)

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag skall göra ett par korta kommentarer till fru Dahls anförande.

Fru Dahl tyckte att vi från folkpartiets sida och jag i mitt särskilda yttrande inte haft något konkret att komma med när det gäller återkommande utbildning. Låt mig då påminna om vad jag sade i mitt anförande i förmiddags. Jag pekade på förändringar i det studiesociala systemet, jag pekade på att man skulle föra in yrkesmoment i nu befintlig längre teoretisk utbildning, jag pekade på att man skulle se över relationerna mellan internutbildningen och högskoleutbildningen, framför allt på den offentliga sektorn. Jag talade vidare om nödvändigheten av halvfarts- och kvällskurser. Detta var åtminstone mer konkret än det som man från socialdemokratins sida och i propositionen haft att komma med när det gäller den återkommande utbildningen.

Regionstyrelserna skall fördela medel för allmänna och individuella utbildningslinjer och för enstaka kurser inom regionen. Detta är naturligtvis en viktig uppgift, speciellt i en spärrad högskola. Därför är det utomordentligt betydelsefullt hur dessa styrelser är sammansatta. Jag är i och för sig motståndare till dessa styrelser, men jag utgår från att majoriteten segrar och att styrelserna kommer till stånd. Därför är jag intresserad av att diskutera deras sammansättning. Jag anser att det är mycket viktigt att styrelserna är demokratiskt sammansatta. Det är ändå landsting och kommunfullmäktige som företräder människorna ute i länen och kommunerna. Landsting och kommunfullmäktige är mycket mer demokratiska organ än länsstyrelserna, som till en del är tillsatta av regeringen och som enligt länsberedningens förslag till råga på allt delvis skall väljas av Kommunförbundets länsavdelningar, vilket är ett av de mest indirekta och korporativistiska sätt att utse ett demokratiskt samhällsorgan man kan tänka sig.

Jag tycker alltså att detta är ett bra exempel på vad man kallar korporativism. Det är exempel på hur man bakar ihop å ena sidan organisationer och näringsliv och å andra sidan ansvariga politiska organ. Och det är ett observandum att vänsterpartiet kommunisternas representant i utbildningsutskottet på denna punkt i sista ögonblicket anslöt sig till regeringens linje.

Vidare tycker jag att fru Dahl när hon gjorde en jämförelse med de kommunala skolstyrelserna träffade huvudet på spiken. Ingen har ju tänkt sig att de ansvariga politikerna i en kommunal skolstyrelse skall utses av regeringen. Vad är det då för fel att man i enhetsstyrelserna på en viss högskoleort låter de representativa organen, dvs. i första hand kommunfullmäktige, vara med om att utse styrelseledamöterna? Vad är det därvidlag för skillnad mellan skolstyrelser och universitetsstyrelser?

Låt mig till sist när det gäller förbättringar av studie- och yrkesvägledningen säga att för den som är för sådana förbättringar går det bra att stödja reservationen 14, där det framförs krav på ökade resurser för dessa ändamål.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Fru talman! Fru Dahl har som vanligt med stor aplomb deklarerat att de som har en annan åsikt har fel, och därmed basta. Det tjänar alltså egentligen ingenting till att argumentera vidare, men jag tillåter mig dock att göra det.

Vad först gäller frågan om ett personsamband mellan lärarrepresentanterna i fakultetsnämnderna och linjenämnderna menar fru Dahl, att vi som har den åsikten att det skall göras ett riksdagsuttalande om detta samband inte har förtroende för de lokala myndigheternas förmåga att handla alltefter hur förhållandena kan te sig på de olika högskoleorterna. Det är inte fråga om förtroende eller inte förtroende utan det rör sig helt enkelt om en viljeyttring från riksdagen. Vill riksdagen säga hur den menar att en sida av sambandet mellan grundutbildning och forskning skall etableras eller vill riksdagen inte göra det? Vi menar att det hade varit riktigt att göra ett uttalande för att därmed understryka att en intim kontakt skall upprätthållas mellan forskningsplanering och grundutbildning vid våra universitet och högskolor.

Vad gäller regionstyrelser eller regionsamrådsnämnder är det väl otvivelaktigt så att det genom de uppgifter som läggs på regionstyrelserna skapas ett nytt led i beslutsprocessen. Till regionstyrelserna förs uppgifter som tidigare legat dels på universitetskanslersämbetet – det blivande UHÄ – dels på de lokala enheterna. Upptagandet av uppgifter från de senare är väl det kanske mest allvarliga, då därigenom de lokala enheternas egen beslutanderätt och rörelsefrihet kommer att begränsas – i hur hög grad är svårt att säga nu, men man kan misstänka att det blir ganska mycket. Under alla förhållanden får man väl konstatera att det kanske t. ö. m. blir mindre inflytande i beslutsprocessen för de lokala enhetsstyrelserna än vad de nu har.

Vi anser att det räcker med de samrådsnämnder som har att tillgodose de samordningsbehov inom regionen som otvivelaktigt finns. Men för det ändamålet behöver man inte skapa ett direkt beslutsmellanled mellan den centrala och den lokala myndigheten.

Herr FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Fru talman! Bara ett par kommentarer i anslutning till fru Dahls anförande. Jag trodde ett slag under hennes anförande att hon skulle hamna på reservationsförslaget vad gäller utseendet av representanter för det allmänna intresset i regionstyrelse och enhetsstyrelse. Hon talade nämligen varmt om demokratiskt inflytande och folkvalda representanter. Nu har vi just i landsting och kommuner representanter som är såväl demokratiska som folkvalda.

Trots detta hamnade fru Dahl inte på reservationernas linje, och med kännedom om socialdemokraternas allmänna inställning i bl. a. länsdemokratifrågor finner jag det inte särskilt förvånande. Men den argumentation som hon använde för att bygga under den ståndpunkt som hon i likhet med utskottsmajoriteten står för var märklig. Landsting och kommuner i förekommande fall som valkorporationer skulle bli till skada för riksintresset, menade hon. Det är naturligtvis nonsens. Vi har lagt praktiskt taget hela sjukvården i samhället på landstingen. Ingen har ansett att det har varit till skada för riksintresset. På kommunerna har vi lagt mängder av uppgifter, bl. a. huvudansvaret för hela skolväsendet, och inte har vi ansett att det har varit till skada för riksintresset.

Hur skulle det då kunna vara till skada för riksintresset att dessa demokratiska folkvalda organ blir de som får utse representanterna för samhällsintresset i regionstyrelser och enhetsstyrelser? Det kan jag inte förstå.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag sade inte, vilket herr Fiskesjö just hävdade, att det skulle vara till skada för riksintresset att låta folkvalda representanter från kommuner och landsting ha ett inflytande. Men jag försökte visa på att det finns ett behov av att ha såväl riksintressen som lokalt förankrade intressen företrädda. Det var det som min argumentering gick ut på. Vi får för övrigt i detta avseende ett mycket starkt stöd, som jag påpekade, av löntagarorganisationerna.

Självfallet skall man inte i denna debatt, på det sättet som herr Molin gjorde, blanda ihop frågan om de kommunala skolstyrelsernas funktion respektive enhets- eller regionstyrelsernas funktion med sättet för att utse dem och med det faktum att en kommunal skolstyrelse är en styrelse för en kommunal förvaltning, medan en enhetsstyrelse eller en regionstyrelse inom högskolan ju är en statlig förvaltning. Det är någonting som vi inte kan springa ifrån, det är verkligheter. Det är också kalla fakta att det är vissa problem förenade med att få vettiga valkorporationer för att utse de lokala och regionala representanterna, om man samtidigt vill se till att styrelserna inte blir otympligt stora organ.

Vad gäller herr Molins replik om återkommande utbildning har vi ju för avsikt att tillsätta en utredning om de studiesociala frågorna. I går har vi också fattat beslut om reformer av mycket stor betydelse för många medborgare i vårt land som har särskilt stora behov av utbildning.

Alla de frågor i övrigt som herr Molin tog upp nu eller redovisar i det särskilda yttrandet gäller ju sådana saker som vi skall gripa oss an med i reformarbetet. Och jag upprepar att vi med förtroende kan överlåta det på de lokala, regionala och centrala organ som med medborgarinflytande och inflytande från de verksamma i högskolan skall arbeta med frågorna.

Till slut, fru talman, konstaterar jag att herr Nordstrandh, som så frejdigt påstod att jag inte var intresserad av en saklig debatt, inte – och det kanske var klokt – gav sig in på något försök att argumentera på de

punkter där jag bevisade att han och reservanterna har fel när de påstår att inrättandet av regionstyrelser innebär en byråkratisering och centralisering. Det är faktiskt så att det i förhållande till nuläget sker en mycket betydande överflyttning av funktioner på regionala och lokala organ.

Herr FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Fru talman! På den senaste punkt som fru Dahl tog upp har hon rätt, medan herrar Molin och Nordstrandh har fel i sak.

Jag begärde egentligen ordet för att fråga fru Dahl: Var skall regeringen ta dessa representanter för riksintresset? Skall de vara centralbyråkrater som reser runt i regionen till de olika styrelserna och är med och beslutar? Eller skall man hämta dessa representanter regionalt och lokalt? Det förefaller under alla omständigheter vara den vettigaste ordningen. Vad blir det då för skillnad när det gäller att representera riksintresset om regeringen handplockar dessa representanter eller om landsting och kommuner får utse dem?

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag kan inte förstå varför inte landsting och kommunfullmäktige skulle kunna vara vettiga valkorporationer i detta sammanhang. De har ju en värdefull kunskap om lokala förhållanden, vilket skulle kunna bidra till att man – för att använda fru Dahls ord – får ett möte mellan allmänrepresentanterna och högskolans egna företrädare i en debatt med respekt för varandras åsikter.

Visst väljer landsting och kommunfullmäktige företrädare i statliga organ. Det finns massor med exempel på detta. Det räcker att påminna om att landstingen f. n. väljer hälften av antalet ledamöter i länsstyrelserna. Enligt min mening borde landstingen välja alla ledamöter. Så fru Dahls argument i detta avseende tycker jag inte håller riktigt.

Eftersom både fru Dahl och herr Fiskesjö ideligen säger att det finns massor av saker som skall överflyttas till regional nivå, upprepar jag för tredje gången min uppmaning: Ge ett exempel på en uppgift som universitetskanslersämbetet har i dag men som i det nya systemet skall ligga på regionstyrelserna!

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Fru talman! Men, fru Dahl, varför inte flytta ned beslutsfunktionen direkt till de lokala organen med överhoppande av regionstyrelsen – det är ju den verkliga decentraliseringen – och låta de regionala organen vara samrådsorgan. Det räcker.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Fru talman! I debatten har framkommit många krav från olika områden i vårt land och från olika verksamheter i landet, bl. a. från delar av högskoleväsendet, på en regional funktion, en möjlighet att fördela resurserna på ett vettigt sätt inom regionen. Detta krav har inte minst kommit

från de delar av landet där högskoleväsendet inte är så väl utbyggt ännu, där resurserna inte är så stora som på andra håll och där avstånden är långa. Krav har ställts på att sådana här organ skall skapas. I remissarbetet på U 68 framfördes dylika krav, bl. a. från Umeå och Linköping. På dessa förslag byggde U 68-beredningen sitt förslag. Likaledes har sådana krav kommit från regionala och kommunala organ på många håll i vårt land. Jag tycker att man inte kan bortse från den opinionen.

Det finns många fördelar med detta system, även om man naturligtvis kan väga de olika förslagen mot varandra på det sätt som herr Nordstrandh och jag var med om att göra i U 68 på den tid då herr Nordstrandh deltog med liv och lust i utredningsarbetet, trots att han, som han åter har påstått här i dag, egentligen inte hade något inflytande. Det var mycket trevligt att se hur herr Nordstrandh på den tiden deltog i arbetet i U 68 som om han hade ett alldeles normalt inflytande såsom parlamentariker i en utredning.

Var skall riksrepresentanterna tas? frågade herr Fiskesjö. Det är naturligtvis väldigt svårt att ge ett generellt svar. Jag tror att det blir naturligt att många av dem har en förankring i regionen eller lokalt. Men jag tror också att det kan finnas andra behov. T. ex. att ha med framstående kulturpersonligheter och representanter för kulturlivet eller för viktiga sektorer av arbetslivet som är speciella för orten eller regionen. Man kan nå värdefulla resultat genom en kombination av riksrepresentanter och lokalt eller regionalt utsedda representanter.

Herr GUSTAFSSON i Byske (c):

Fru talman! Jag tänker inte beröra de principiella aspekterna på denna ganska genomgripande reformering av högskoleutbildningen som det föreliggande betänkandet kunde ge anledning till.

Propositionen nr 9, som utgör grunden till det aktuella betänkandet, hade i Skelleftebygden förväntats innehålla konkreta förslag rörande högre teknisk utbildning och forskning inom regionen. Denna förväntan var naturlig. Låt mig t. ex. citera vad dåvarande statsrådet Moberg i propositionen 1970:88 uttalade: "För förläggning av högre teknisk utbildning till Skellefteå talar samma allmänna skäl som jag tidigare redovisat beträffande Luleå. I fråga om motiven och förutsättningarna för att förlägga högre teknisk utbildning till Skellefteå bör, såsom både Norrlandsberedningen och remissinstanserna framhållit, beaktas den livskraftiga och differentierade industri som finns i regionen. Industripolitiska skäl talar sålunda starkt för att högre teknisk utbildning förläggs till Skellefteå." Sedan dåvarande statsutskottet i sitt utlåtande understrukt propositionens förslag skrevs i kanslihuset direktiv till en organisationskommitté med uppdrag att beakta vad regering och riksdag uttalat.

Tiden gick och ingenting hände. Men så i november 1974 säger utbildningsutskottet i betänkandet nr 36 att när propositionen om U 68 framläggs då skall det äntligen bli klart med Skellefteås högskolefråga som under åren motionsledes krävts av de fyra största partierna.

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

Så kommer då U 68-propositionen, men inte ger den anledning till några glädjeskutt i Skellefteå. Visserligen föreslår utbildningsministern att försöksverksamhet med YTH skall komma till stånd, dock *tidigast* 1976. Låt mig ändå säga att jag har förståelse för utbildningsministerns situation i den här frågan.

Återigen reses nu i ett flertal motioner krav på att de ursprungliga intentionerna skall förverkligas. I motionen 1871, som avlämnades av centerpartisterna på Västerbottensbanken, hemställdes

1. att riksdagen beslutar att YTH-utbildningen i Skellefteå igångsätts 1976,
2. att riksdagen beslutar att träteknisk utbildning i Skellefteå startas fr. o. m. samma år,
3. att riksdagen hos regeringen begär att förslag om genomförande av planerna på avslutande civilingenjörsutbildning i Skellefteå snarast föreläggs riksdagen, samt
4. att riksdagen i samband härmed uttalar att den högre tekniska utbildningen i Skellefteå skall organiseras så att den blir kvalitativt likvärdig med motsvarande utbildning på andra håll i landet och att för ernående av denna målsättning erforderliga forsknings- och utvecklingsresurser skall anvisas.

Man kan nu konstatera att motionerna inte varit förgäves. Beträffande YTH har utskottet slagit fast att denna utbildning skall starta hösten 1976. I fråga om den trätekniska utbildningen skriver utskottet: "Med hänvisning till önskemålet om att ytterligare bredda utbildningsutbudet i Skellefteå finner utskottet det angeläget att NoTH:s förslag om tvåårig träteknisk utbildning prövas redan inledningsvis i det fortsatta planeringsarbetet." Jag tar fasta på detta och förutsätter att det inte är tomma ord.

När det gäller avslutande civilingenjörsutbildning har utskottet på ett klart sätt uttalat att den tanken kan avskrivas. Jag har inga möjligheter att förmå riksdagen till ett annat beslut, och klara besked är ju bra även då man inte får som man vill.

Vad gäller den viktiga forsknings- och utvecklingssidan kan åtminstone jag inte vara annat än bekymrad över utskottets ställningstagande. Utskottet synes vara bestämt emot att forskningsresurser ges åt några andra orter än de sju universitetsorterna. När det gäller den högskoleutbildning som nu kan skönjas för Skellefteås del är det min bestämda mening att den inte kan bli av önskvärd kvalitativ standard därest forskningsresurser förvägras. Även mot bakgrund av IUC:s förekomst i Skellefteå är ett resurstillskott vad gäller forskning högst angeläget. Jag kommer därför att yrka bifall till min motion nr 1871 punkten 4.

Så några ord till vännerna i folkpartiet. Folkpartitidningen Norra Västerbotten har de senaste åren inte sparat någon möda när det gällt att framställa folkpartiet och i synnerhet herr Ångström som den vilken vi i norra länsdelen skola förbida. Ståhejet omkring fröken Hörléns reservation till det betänkande som vi behandlade i december 1974 hör

ses i förhållande till herr Molins reservationer till det betänkande vi nu behandlar. Det står då alldeles klart att ifall herr Molin fått bestämma, så skulle möjligheterna till en uppbyggnad av högskoleutbildning i Skellefteå fått betydligt sämre förutsättningar. Jag är ledsen att ha behövt plocka bort den gloria som så ivrigt hållits upp över folkpartiet i den här frågan, men jag tycker att det var nödvändigt.

I förhoppning om att det embryo som nu lokaliseras till Skellefteå skall växa till en för hela regionen betydelsefull och livskraftig högskoleenhet, vill jag betyga min tacksamhet till utbildningsutskottet som ändå på ett konkret sätt fört frågan åt rätt håll.

Herr talman! Jag yrkar under punkten 86 i betänkandet bifall till punkten 4 i motionen 1871 och till motionen 536, som innebär krav på ett riksdagens uttalande att den högre tekniska utbildningen i Skellefteå skall organiseras så att den blir kvalitativt likvärdig med motsvarande utbildning på andra håll i landet och att för ernående av denna målsättning erforderliga forsknings- och utvecklingsresurser anvisas. I övrigt, herr talman, yrkar jag bifall till punkterna 84 och 85 i utskottets betänkande.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill först beröra de synpunkter som framförts av herr Molin i reservationerna 23 och 24 till utskottsbetänkandet. Herr Molin pekar i dessa sina reservationer på nödvändigheten av att man vid planeringen av permanenta resurser för högskoleutbildning på nya orter måste ta hänsyn till möjligheterna att upprätthålla sambandet mellan utbildning och forskning. Han påpekar vidare att det behövs bredd och differentiering i utbildningsutbudet och att man också måste se på konsekvenserna för redan befintliga utbildningar på högskoleorterna, där man har en planerad dimension på utbildningen, där man har gjort investeringar i undervisningslokaler och studentbostäder och även i övrigt byggt ut samhällsservicen till nödvändig storlek.

Det konkurrensförhållande som nya etableringar innebär för redan befintliga universitets- och högskoleorter drabbar särskilt hårt de nya universiteterna i Umeå och Linköping samt filialorterna. Redan förut är dessa orter hårt drabbade genom den minskade tillströmningen till universiteterna och högskolorna, och man talar om en kris.

För att den svåra situationen skall framstå helt klar vill jag beröra läget vid Umeå universitet. Universitetet har skapats för att fylla ut ett stort tomrum inom den högre utbildningen i Norrland. Norrland utgör som bekant 58 % av Sveriges yta, och när utbildningen startades i Umeå fanns ingen annan högskoleutbildning i vedertagen mening inom denna region. Ett annat skäl var det lokaliseringspolitiska. Ett universitet i norr var en behövlig injektion för näringslivet och kulturlivet och det hade en stor psykologisk effekt även på många andra områden. Umeå uni-

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

versitet dimensionerades för 9 000–10 000 studerande och under de progressiva åren i mitten på 1960-talet tangerade man också dessa siffror. Nu är man nere vid ca 5 000 studerande. Den här halveringen av antalet studerande i förhållande till det planerade betyder, som väl alla förstår, stora svårigheter att organisera undervisningen och uppnå en vettig resursanvändning. Det är inte tillfredsställande när kurser som är planerade för 30-talet elever har 5–10 deltagare, och man har i en del fall inte kunnat genomföra planerade utbildningar.

Det har också skett en förändring av åldersstrukturen hos de universitetsstuderande. Totalt i riket och särskilt påtagligt vid Umeå universitet. På 1960-talet var det helt övervägande flertalet studerande vid Umeå universitet ungdomar som kom direkt från gymnasiestudierna. De här ungdomarna var alltså i 20-årsåldern vid inskrivningen, och man kunde räkna med en genomsnittlig studerandetid på ca fyra år. I dag är tillströmningen av vuxenstuderande över 25 års ålder i ständigt stigande, och de utgör nu ca 40 % av det totala antalet studerande. Denna åldersförändring och allmänna strukturförändring i studerandekategorierna har gjort att man fått ändra utbudet till kortare, mer yrkesinriktade kurser. Den genomsnittliga studerandetiden har sjunkit till mindre än två år och omsättningen har därigenom också blivit större.

Svårigheterna att fylla kurserna är särskilt påtagliga i matematik och andra naturvetenskapliga ämnen. I kemi finns 96 s. k. spärrade utbildningsplatser, och där har man nu 15 deltagare. I fysik är det 40 deltagare på 100 utbildningsplatser. Detta låga antal deltagare inom det naturvetenskapliga ämnesområdet hör också ihop med en allmän trend i hela landet och har väl sin främsta grund i att den naturvetenskapliga linjen på gymnasiet inte lockar ungdomarna i samma utsträckning som tidigare. I landet i stort har man haft en nedgång på ca 20 %, men i Norrland är nedgången hela 40 %. Då gymnasiestudierna är rekryteringsgrunden för de naturvetenskapliga studierna på universitetsnivå ser det alltså synnerligen mörkt ut inför framtiden när det gäller att rekrytera tillräckligt antal studerande inom denna ämnesgrupp i Umeå och nu också till Luleå. Det kommer att betyda, förutom de ökande problemen med planeringen, att vi om fem sex år får en bristsituation på arbetsmarknaden. Med detta vill jag ha sagt, att planeringen på universitetsnivå har en viktig grund i gymnasieutbildningen och att bristsituationen på det naturvetenskapliga området måste uppmärksammas i det här sammanhanget.

Med de särskilda svårigheter för Umeå universitet som jag påvisat och med den betydelse som Umeå universitet har som stödjepunkt för den högre undervisningen i Norrland anser jag det mycket viktigt att redan etablerade undervisningar där stöttas, så att man kan få en riktig resursanvändning. Jag vill i det här sammanhanget också stryka under vad herr Wirtén har sagt tidigare i debatten beträffande värdet av en decentraliserad undervisning i form av sommaruniversitet, radiouniversitet, studier i samarbete med studieförbunden och andra former av decentraliserad universitetsundervisning. Med de stora avstånd som finns

i Norrland och den "hunger" efter utbildning som finns i vårt lands glesbygder är den här undervisningen en riktig modell att slå vakt om. Och den är särskilt värdefull för Norrland.

Men skall Umeå universitet klara omställningen inför framtidens utbildningsbehov och de förändringar som ständigt sker på utbildningens område behöver Umeå speciell omtanke då det gäller nya studieverksamheter på högskolenivå. Jag vill peka på möjligheterna till filosofisk utbildning i "mellanrummet" mellan lärarhögskolan och den humanistiska fakulteten. Jag tänker i det här sammanhanget bl. a. på viss konstnärlig utbildning och den filosofiska utbildning som är knuten till den högre musikutbildningen. En förstärkning av universitetets underlag skulle det också vara om man startade utbildning till hälsovårdsinspektör och en militärmedicinsk fackskola.

Herr talman! Herr Gustafsson i Byske har i sitt anförande behandlat den speciella problematik som är förenad med lokaliseringen av en högre undervisning till Skellefteå. Han har gett en viss historik och i den kan jag i stort sett instämma. Jag tyckte bara att herr Gustafssons anförande smakade en aning av besvikelse, om jag får uttrycka det så, över att de ansträngningar folkpartiet gjort – vi har envetet kämpat för Skellefteå – nu har burit frukt i riksdagsarbetet och vi har fått ett utskottsbetänkande som i betydande delar ger våra strävanden verklighet. Jag tycker också att herr Gustafssons sammanblandning av vad tidningarna skriver och hur folkpartiet agerar inte är helt riktig. Låt tidningarnas värderingar stå för dem och låt talare och övriga som agerar för folkpartiet stå för vad de gör. Men i det här sammanhanget kan jag inte tycka annat än att Norra Västerbottens värdering av folkpartiets insats på det här området är den riktiga.

Ärendet om Skellefteå har ju en viss ålder och det är egentligen märkligt att riksdagen först i dag ställs inför de första konkreta ställningstagandena. Som väl alla vid det här laget vet har ärendet bollats särskilt livligt i valrörelserna – herr Gustafsson påpekade det och han återgav citat av vissa statsråd; citat som använts i många sammanhang. Yviga löften har skapat förväntningar hos människorna i bygden. Det är löften och förväntningar som skjutits på framtiden och även om de inte kan förverkligas helt så har de i alla fall till en viss del infriats.

När nu ärendet inte längre har kunnat förbigås – U 68 var väl den sista uppehållande gränsen – och det faktiskt finns ett litet finger med åt Skellefteå, borde jag väl, luttrad i många besvikelsens riksdagsdebatter, iföra mig den klädsamma blygsamhetens dräkt och framföra ett tack till utskottet för att det blev vad det blev. I detta historiska ögonblick vill jag dock göra ett par erinringar i kanten.

I utskottsbetänkandet föreslås att YTH-utbildningen startar med försöksverksamhet hösten 1976. Detta hälsar jag med tillfredsställelse. I utskottsbetänkandet sägs dock inget om vilken inriktning denna utbildning skall ha, men med hänsyn till att i Skellefteå finns en rikt differentierad industri, att här finns lokaliserat ett industriellt utvecklings-

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

centrum och att YTH dessutom får ses som en viss ersättning för en utlovad civilingenjörsutbildning i finmekanik får jag förmoda och hoppas att inriktningen blir mot lätt verkstadsindustri och träindustri.

YTH är det enda konkreta som erbjuds Skellefteå i utskottsbetänkandet, men utskottet har, beträffande högskolestudiernas organisation, uttalat att för att bredda utbildningsutbudet i Skellefteå så bör NoTH:s förslag om tvåårig träteknisk utbildning prövas med en tidig tidtabell. Eftersom det här är ett gammalt motionskrav från min sida, om herr Gustafsson ursäktar att jag påpekar detta, får jag säga att jag tycker det är bra. Men jag är något förvånad över den kategoriska avslutande vers, ja, man skulle nästan kunna kalla det för en utgångspiasm, som utskottet lägger till där man säger att med det här får det vara punkt och slut för Skellefteå på det högre utbildningsområdet. Nu tror jag inte att de framåtsträvande Skellefteborna, inbegripet herr Gustafsson, låter sig nöja med detta utan de kommer nog även i fortsättningen att oroas detta ärevördiga utskott tid efter annan. Skall man få effektivitet i utbildningen och tillföra näringslivet en behövlig injektion i form av utveckling, måste den trätekniska utbildningen få tillräckliga forskningsresurser. Denna forskning kan få erforderlig volym och dessutom stöd genom en nära integrering med den innovationsverksamhet som bedrivs vid det industriella utvecklingscentrum IUC. Vid planeringen av detta förutsattes just en sådan samverkan med en kommande högre teknisk utbildning. Genom att tillföra trätekniken forskningsresurser kan man göra IUC:s verksamhet mera meningsfull.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 23–26, som behandlar de frågor jag berört i mitt anförande. Dessutom yrkar jag, i enlighet med min motion nr 49 punkten 2 och i likhet med herr Gustafsson i Byske bifall till motionen 1871 punkten 4 och motionen 536, vilket innebär att riksdagen som sin mening bör ge till känna att NoTH:s förslag om tvåårig träteknisk utbildning skall prövas redan inledningsvis i det fortsatta planeringsarbetet och dessutom ges erforderliga forskningsresurser.

Herr GUSTAFSSON i Byske (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ångström uppfattar mig som en besviken man. Jag är kanske inte det, men jag är litet konfunderad över hur fröken Hörléns reservation vid betänkandet i november 1974 och de reservationer som herr Molin har avgett i anslutning till dagens betänkande egentligen går ihop. För min del kan jag inte klara ut att det finns någonting som binder dem samman. Det vore frestande att erinra om att någon stor man har sagt: "Att vara liberal är att vara klugen."

Jag är alltså inte besviken, bara litet konfunderad över folkpartiets agerande.

Sedan tycker jag inte alls att det som Norra Västerbotten skriver kan kopplas bort helt och hållet från vad herr Ångström och andra folkpartister gör i riksdagen. Där finns väl ett samband. Herr Ångström sade också

att han tyckte att Norra Västerbotten hade gjort en riktig bedömning.

Vidare var det inte i en valrörelse som herr Moberg uttalade det som jag citerade, utan det var i en regeringsproposition, och det är litet skillnad.

Det är bara om civilingenjörsutbildningen som utskottet, efter vad jag kan förstå, har uttalat sig och alltså inte om den högre tekniska utbildningen i övrigt. Men om civilingenjörsutbildningen har utskottet klart och otvetydigt sagt att nu får det vara nog med det här.

Jag kan inte frigöra mig från känslan att herr Ångströms inlägg luktade litet grand av inställningen att folkpartiet ändå har gjort alltihop medan alla andra har traskat patrullo. Jag tror inte att det är så, och jag hoppas att herr Ångström ursäktar mig om jag har den uppfattningen.

Herr ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Byske har rätt i att många stora män har sagt: "Att vara liberal är att vara kluvan." Nu har alltså ytterligare en stor man kommit med samma påstående. Det är bara det, herr Gustafsson, att uttrycket kan ha olika betydelser; det beror på hur man tolkar det. Som liberal lägger jag en positiv värdering i detta uttalande.

Sedan vill jag också till herr Gustafsson i Byske säga att fröken Hörnléns reservation vid förra utskottsbehandlingen var vid det tillfället och är fortfarande ett uttryck för folkpartiets inställning i den här frågan. Vi har betraktat detta gamla löfte till Skellefteå liggande vid sidan av U 68-komplexet. Det har vi deklarerat tidigare från denna talarstol. Jag tycker inte att vi i detta vårt gemensamma triumfens ögonblick, herr Gustafsson, behöver gå in på någon större advokatyr just i det hänseendet.

Herr Molin har i reservation framfört vissa synpunkter på hur man bör stötta de befintliga universiteten och därvid speciellt namngett Umeå och Linköping. Herr Molin har dessutom varit med om utskottets skrivning i avsnittet Skellefteå. Jag finner inget motsatsförhållande mellan herr Molins reservation och det ställningstagande som han gjort i det konkreta ärendet beträffande Skellefteå. Det är samma bedömning som fröken Hörnlén gjorde i sin reservation vid den tidigare utskottsbehandlingen.

Herr GUSTAFSSON i Byske (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ångström kan naturligtvis säga att det är på det sättet. Jag skall inte bestrida att han tror det. Men jag tror inte att det är så. Om herr Ångström nu, som han gjorde, uttalar sin uppslutning bakom fröken Hörnléns reservation i november 1974, har han indirekt gett herr Molin ett mycket kraftigt underbetyg. Det är visserligen slut med betygen nu, men låt mig använda det uttrycket. Det är nämligen inte så att herr Molins reservationer ger något stöd för att folkpartiet fortfarande skulle hålla fast vid den linje som man företrädde i november och december 1974. Det är som herr Sträng brukar säga mycket disparata åsikter som här kommer till uttryck.

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

Herr ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Byske är inne på sitt citathumör och åberopar den ene store mannen efter den andre. Nu senast var det herr Sträng.

Jag vill än en gång kort konstatera att herr Molin har varit med om utskottsbehandlingen, och han har, såvitt jag vet, också varit aktiv vid skrivningen av ärendet Skellefteå. Herr Molin har ett par reservationer som i sak och anda stöttar de nya universitetsorterna. Jag finner inget motsatsförhållande i det här speciella fallet mellan reservationerna och den ståndpunkt som herr Molin tagit vid utskottsbehandlingen beträffande Skellefteå.

Herr talmannen anmälde att herr Gustafsson i Byske anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr SUNDGREN (s):

Herr talman! Vid den här tidpunkten av debatten har frågan om högskoleutbildningens lokalisering berörts av många talare. Det är ganska naturligt eftersom det varit en av de mest diskuterade frågorna genom de många årens U 68-debatter. Det har, tycker jag, funnits en benägenhet i dagens anföranden från moderat håll och folkparti håll att försöka förvirra diskussionen på den här punkten. Vi har nyss avlyssnat ett av dem. Man vill gärna blanda bort korten genom att tala om decentraliserad universitetsutbildning, försöksverksamhet med nya distributionsformer, om sommaruniversitet och eteruniversitet av engelsk modell osv. Och jag förstår dem. Det är inte minst för de lokala moderat- och folkpartiopinionerna ute i landet ganska känsligt att deras partier här i riksdagen går emot en decentralisering av permanent högskoleutbildning utanför de nuvarande universitets- och filialorterna jämte Luleå och Linköping.

Jag tänkte i mitt anförande lämna en principiell bakgrund till regeringens förslag om högskoleutbildningens lokalisering – jag skall försöka korta ner mitt anförande – och i samband därmed något beröra de reservationer som lämnats på detta avsnitt och som kommer främst från folkpartiet och moderaterna.

På vilka orter man mer permanent skall lokalisera högskoleutbildning i framtiden är ju en fråga som inte enbart är av utbildningspolitisk art, utan här krävs också regionalpolitiska överväganden. U 68 har i sitt arbete med högskoleutbildningens lokalisering haft utbildningspolitiska utgångspunkter som emellertid sedan stämts av med regionalpolitiska överväganden.

För högskoleutbildningens lokalisering har U 68 haft följande fyra utgångspunkter:

1. Utbildningens närhet till de studerande.
2. Utbildningens närhet till arbetstillfällena.
3. Kontakten mellan utbildning och forskning.
4. Utbildningens miljö.

Då det gäller den första punkten – utbildningens närhet till de studerande – så är ju detta en mycket viktig faktor för att åstadkomma en bättre social rekrytering till högre studier. Närhetsfaktorn har en stor betydelse inte minst då det gäller att rekrytera vuxna yrkesverksamma och ungdomar från socialgrupp 3 till högre utbildning. Om man skall genomföra det som jag anser vara den röda tråden i den nya högskoleformen, nämligen den återkommande utbildningen, är en decentralisering av högskoleutbildningen en nödvändig förutsättning.

Den andra utgångspunkten – den om utbildningens närhet till arbetstillfällena – är viktig dels för försörjning av en region med dess behov av utbildad arbetskraft, dels för en högskoleutbildning som skall förbereda för den framtida yrkesverksamheten. En ökad geografisk närhet till flera arbetsmarknadsområden skapar också förutsättningar för inflytande av fler representanter för arbetslivet och blir därmed en viktig förnyelsekälla inte minst för de regionala och lokala utbildningslinjerna, samtidigt som en spridning av högskoleutbildningen är ett betydelsefullt instrument för en förnyelse av yrkeslivet och en påtaglig stimulans av den sociala och ekonomiska strukturen inom en region.

Den tredje utgångspunkten – kontakten mellan den högre utbildningen och forskningen – har varit den punkt där kritiken mot en decentralisering av högskoleutbildningen varit kraftigast. Från framför allt universitetshåll – vilket i dag politiskt följs upp av representanter för moderaterna och folkpartiet – har man pekat på de risker för en splittring av forskningsresurserna och de risker för utbildningens kvalitet som en bristande kontakt mellan forskningen och den högre grundutbildningen kan innebära. Här har departementschefen i propositionen och sedan utskottsmajoriteten slagit fast vikten av att all grundläggande högskoleutbildning har ett samband med forskning. Olika åtgärder föreslås för denna forskningsanknytning. Genom att man nu föreslagit uppbyggandet av en forskningsorganisation på regional bas med utgångspunkt i de orter som i dag har det bredaste utbudet av utbildning och forskning bör de farhågor som i ett tidigare skede av U 68-debatten framförts på den här punkten vara undanröjda. Som TCO framhåller i sitt remissyttrande kan ändå inte formen för forskningsanknytningen vara styrande för lokaliseringen, utan viktigast är högskoleutbildningens tillgänglighet och dess regionalpolitiska konsekvenser.

När det gäller den fjärde utgångspunkten, utbildningens miljö, kan jag nöja mig med att understryka att allt talar för att en spridning av högskoleutbildningen får övervägande positiva effekter på de studerandes studie- och arbetsmiljö.

Flera talare i denna debatt har framhållit att den framtida ökningen av antalet studerande är osäker, inte minst mot bakgrund av den minskande tillströmningen till högre utbildning i början av 1970-talet. Att därför bestämt binda sig för utbildningskapaciteten på olika orter eller för en bestämd tidsplan för utbyggnadens genomförande är inte möjligt. Däremot är det viktigt att vi redan nu fattar ett principbeslut om på

vilka orter en mer permanent högskoleutbildning skall byggas ut, detta för att man på dessa orter skall kunna påbörja utrednings- och planeringsarbetet. Genom det förslag till regional organisation som finns i propositionen skapas möjligheter för en samlad utbildningsplanering inom regionen, så att en utbyggnad av högskoleutbildningen till nya orter icke äventyrar ett effektivt utnyttjande av de investeringar som redan gjorts för utbildning och forskning på de nuvarande universitets- och filialorterna.

Regeringens förslag innebär att principbeslut skulle fattas om 14 utbyggnadsorter eller par av orter utanför de nuvarande universitetsorterna. I tre motioner av representanter från samtliga politiska partier här i riksdagen har yrkats att även Skövde och Gävle-Sandviken skall bli utbyggnadsorter. Utskottsmajoriteten har ansett att det finns skäl för att utvidga kretsen av utbyggnadsorter med dessa två. Det skall bli intressant att se hur de representanter för moderata samlingspartiet och folkpartiet som har skrivit under motionerna om Skövde och Gävle-Sandviken som utbyggnadsorter kommer att rösta, då det gäller reservationerna 22 och 25. Det skall f. ö. bli intressant att se hur inte bara moderat- och folkpartirepresentanterna från Skaraborgs och Gästriklands län röstar utan även hur deras representanter från Kristianstads, Hallands, södra Älvsborgs, Kalmar, Jönköpings, Södermanlands, Västmanlands, Kopparbergs, Västernorrlands och Jämtlands län kommer att rösta, eftersom man inte heller för de länen i dag vill fatta principbeslut om en framtida utbyggnad av permanent högskoleutbildning.

Herr Nordstrandh försökte tidigare i dag förklara att man inte var motståndare till de utpekade utbyggnadsorterna. Moderaterna har ju också placerat sin reservationstext på så finurligt sätt att man är med på utskottsskrivningen om de olika utbyggnadsorterna. Men det står ändå i moderaternas reservation att det i dagsläget icke föreligger förutsättningar för någon nämnvärd utbyggnad av högskoleutbildning i permanent form utanför de nuvarande universitets- och filialorterna jämte Linköping och Luleå. Man säger dock generöst att den permanenta högskoleutbildning som f. n. finns på andra orter än de nämnda tio inte får läggas ned utan att så långt som möjligt få ersättas av annan högskoleutbildning.

Folkpartiet talar mera rent ut. Man går emot Skövde och Gävle-Sandviken, och man går emot att principbeslut fattas om Borås, Eskilstuna-Västerås, Halmstad, Kristianstad och Östersund. Till nöds kan man utöver de tio större högskoleorterna acceptera Sundsvall-Härnösand, Falun-Borlänge, Jönköping och Kalmar.

Nu vill man inte visa sig allt för ointresserad när det gäller en decentralisering av högskoleutbildningen. Därför tar moderaterna, folkpartiet och vpk – en ganska vanlig allians i U 68-sammanhang – i reservationen 26 upp frågan om decentraliserad universitetsutbildning som ett sätt att sprida utbildningen över landet. Som framhållits i propositionen kan inte s. k. distansundervisning vara ett alternativ till en utbyggnad av permanenta utbildningsresurser på nya högskoleorter. Där-

emot är den ett värdefullt och nödvändigt komplement, som vi måste ha i framtiden för att nå de många människor som, trots en utbyggnad av högskoleutbildningen till fler orter, ändå av geografiska skäl får svårt att ta del av en reguljär högskoleutbildning.

Herr talman! Med detta anförande om lokaliseringen av den framtida högskoleutbildningen vill jag yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 på alla dess 98 punkter.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde jag skulle slippa gå upp i talarstolen en gång till, men jag ser mig nödsakad att göra det på grund av att herr Sundgren dels i inledningen till sitt anförande sade att moderaterna hade blandat bort korten i fråga om utlokaliseringen, dels mot slutet trappade upp det ytterligare en aning genom att säga att vi placerat vår reservation så finurligt att vi kunde vara med om de skrivningar om utlokaliseringen som kommer efter vår reservation i betänkandet. Det har ingenting med finurlighet att göra, herr Sundgren. Vi ville vara med om det sedan vi framlagt vår principiella syn på saken. Jag skall gärna upprepa den, och om det sedan uppfattas så att jag blandar bort korten, så kan jag inte göra någonting åt det.

Vi godtar – jag upprepar alltså detta – att de orter som i varierande omfattning redan har permanenta resurser för eftergymnasial utbildning får ställning av högskoleorter. Men sedan är vi icke så optimistiska som man är i utskottsmajoritetens skrivning och i propositionen. Vi tror inte att det över huvud taget är möjligt att inom de närmaste åren skapa större permanenta högskoleenheter på dessa orter. Studerandetillströmningen medger – som vi bedömer den – inte det. Det finns förmodligen inte heller möjlighet att skrapa ihop de resurser som måste sättas in, och det betyder att forskningssambandet, hur vackert man än talar om det, blir i högsta grad eftersatt på de nya orterna.

Vi har sagt att det troligen inte kan bli fråga om någon nämnvärd utbyggnad, men det utesluter inte att det kan bli någon utbyggnad om förhållandena nu blir sådana att det är motiverat och kan genomföras. Vi har alltså en något restriktivare hållning till utbyggnadsplaner och en något restriktivare syn på utbyggnadsmöjligheter, men vi förnekar inte på något sätt att sådant kan bli aktuellt. Men i dagsläget – dvs. i dag och i morgon – ser vi knappast några möjligheter till det. Vi har dock velat gardera oss – alltså helt enkelt utställa en garanti för den händelse det skulle gå så illa – genom att säga att om någon av de utpekade orterna blir utan högskoleutbildning så skall högskoleutbildningen om möjligt ersättas med någon annan utbildning. Det är inte att blanda bort korten – det är att ge ett klart och otvetydigt besked om vad som är realistiskt.

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

Herr SUNDGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt som herr Nordstrandh sade att moderaterna i reservationen skriver att man på de orter som i dag har permanent högskoleutbildning inte helt får lägga ned högskoleutbildningen. Herr Nordstrandh sade att han inte var så optimistisk, och det är riktigt. Han menar alltså att Falun och Kalmar visserligen skall få behålla sina lärarhögskolor men att vi inte skall se till att det kommer någon annan högskoleutbildning till dessa orter. Det är verkligen inte någon särskilt optimistisk syn.

Vi tror att det är viktigt att man fattar ett principbeslut om utbyggnadsorterna. Vi tror att det kommer att stimulera fler människor att söka sig till högskoleutbildning. Det är också nödvändigt för att få till stånd den återkommande utbildning som vi anser kommer att bli mycket viktig i framtiden. Då är närheten till utbildningsorten viktig. Utskottsmajoriteten har i det sammanhanget en betydligt mer optimistisk syn på de här frågorna än moderata samlingspartiet.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundgren är optimistisk i överkant. Ingen kommer väl att söka sig till någon utbildning på dessa orter bara därför att vi i dag fattar ett principbeslut om att det ovillkorligen skall göras en sådan utbyggnad på orterna, om det sedan skulle visa sig att detta icke är realistiskt.

Det är inte på det sättet som vi vinner nya studerande till högskoleutbildningen. Då tror jag i dagsläget betydligt mer på en utbyggnad av distansundervisningen. Den är givetvis icke i och för sig ett helt alternativ till en utbyggd högskoleort – det har jag heller aldrig påstått – men detta är vad man kanske tills vidare kan göra av det som, om omständigheterna är gynnsamma och utvecklingen går i rätt riktning, kan bli en permanent högskoleort.

Herr SUNDGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror ändå att ett principbeslut är viktigt här, eftersom en utbyggnad av högskoleutbildningen till flera orter innebär ett ökat studerandeantal. Det har vi erfarenheter av från universitetsfilialerna. Det som är viktigt, inte minst i framtiden, är att fler vuxna får möjlighet att söka sig till högskoleutbildning. Som herr Elmstedt tidigare i debatten här sade måste vi ändå någon gång besluta oss. Vi når nya grupper när vi kommer ut på flera orter. Det är därför nödvändigt att fatta ett principbeslut, så att ett planeringsarbete skall kunna påbörjas.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Vi är snart färdiga med debatten om den högre utbildningen.

Det var några synpunkter som jag tänkt aktualisera, men dessa synpunkter är vid det här laget tillräckligt debatterade. Därför helt kortfattat:

Snart skall vi anta det förslag som i årtal framöver skall bestämma hurudan den högre utbildningen skall bli. Det beslut vi fattar i dag har stor betydelse för ungdomarnas studier på grundskole- och gymnasienivå. Större möjligheter för dem att vandra vidare borde verka inspirerande.

Utbildning har åtminstone en tvåfaldig innebörd: utbildningen skall leda fram till ett yrke och en meningsfull livsuppgift, och utbildningskunskap skall vidare berika människans liv.

Jag tror att vi, efter en tid då vi på skolans område märkt en trötthet bland eleverna, kommer att få uppleva en tid då ungdomen kommer underfund med vilken förmån det är att få studera och att kunskaper berikar livet. Då kommer tillströmningen till skolorna att öka.

När debatten är slut har vi ändå den stora frågeställningen kvar, vare sig vi ansluter oss till utskottsbetänkandet eller är reservanter, och det är att söka finna den rätta avvägningen mellan samhällets behov av väl utbildad arbetskraft på olika områden och de många ungdomarnas dröm om att få utbilda sig till ett yrke. Många ungdomar drömmer om att utbilda sig till ett speciellt yrke, och besvikelsen blir stor, ja, många gånger förödande, om de blir hindrade, så att denna dröm inte kan bli förverkligad.

Denna fråga är oerhört brännande för många i vårt samhälle. Den fråga vi får från ungdomar och föräldrar och den fråga de ber oss framföra här i riksdagen är: Hur skall vi få den utbildning vi önskar? Det är därför viktigt att vi är medvetna om att frågan om utbildning ofrånkomligt är bunden vid en annan fråga: Hur skall samhället ordna med sysselsättning för de många sedan de har slutat sin utbildning? Sedan är det en jämlikhetsfråga att så många som möjligt skall få en så gedigen utbildning som möjligt. Det är här klasskillnaden ofta gör sig gällande.

Det är vår förhoppning att det beslut som vi nu kommer att ta skall innebära att flera människor får möjlighet till utbildning, bl. a. genom lokaliseringen av utbildningen till ytterligare orter, bland vilka min hemkommun också har blivit ihågkommen. Men vi måste vara medvetna om att varje reform, varje konstruktion har sina brister, och dem måste vi vara beredda att rätta till i tid. Vi kan dra lärdom av vad som har hänt på grundskolans område.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer där centerns representanter finns med och i övrigt till vad utskottet hemställt.

Herr BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! "Håll alltid vad du lovat" är ett råd som många av oss har fått i olika sammanhang. "Lova aldrig någonting" är ett ännu bättre råd inför en oviss framtid som kan ges av många människor med lång erfarenhet av verkligheten. Jag återkommer till detta senare.

Skelleftefrågorna är inget nytt för denna kammare, utan de flesta av er vet vad det handlar om. Det finns därför ingen anledning för mig att nu ge hela bakgrunden till det ärende vars slutskede vi är framme vid. Viktigare är att diskutera det reella innehållet i utskottets förslag

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

till riksdagen och dess betydelse för Skellefteåregionen.

Vad är då detta innehåll? Är det positivt eller negativt? Är innehållet av den beskaffenheten att det tillgodoser de krav som vid ett flertal tillfällen har rests beträffande högre teknisk utbildning i Skellefteå? Nej, tyvärr inte i alla avseenden. Men förslaget innehåller ett par ställningstaganden som långsiktigt bör kunna påverka Skellefteåregionens utveckling i positiv riktning.

Betydelsefullt i det sammanhanget är utskottets precisering av starten för YTH till hösten 1976. Förslaget innebär ett tillgodoseende av kravet i motionen 1854. Jag konstaterar med tillfredsställelse utskottets ställningstagande. Härigenom tillgodoses starka önskemål om vidareutbildning från stora grupper inom industrin som annars skulle sakna dessa möjligheter inom rimligt avstånd från Skellefteå.

Positivt är också beskedet – eller kanske rättare sagt beställningen – från utskottets sida att redan inledningsvis i den fortsatta planeringen pröva NoTH:s förslag om tvåårig träteknisk utbildning. Jag förutsätter att denna prövning inte begränsas av bristen på forskningsresurser utan att dessa skapas antingen speciellt för det behov som kan uppstå eller i anslutning till IUC som f. n. har en mycket positiv utveckling.

En industriregion med Skellefteås struktur och hittills visade växtkraft är värd en sådan satsning från statsmakternas sida. Dessutom är det nödvändigt med ett bredare utbud av studier efter gymnasienivå, om regionen långsiktigt skall kunna behålla sin expansionskraft och fungera som ett primärt centrum i länet.

Så till det mindre positiva i förslaget.

Utskottet föreslår att frågan om civilingenjörsutbildningen under överskådlig tid skall för Skellefteås del avföras från dagordningen. Bedömningen kan, om än motvilligt, accepteras med hänsyn till den svaga tillströmningen av elever som präglat dessa utbildningslinjer de senaste åren. Men jag förutsätter att "överskådlig tid" ej är att betrakta som "för alltid" utan att möjligheterna finns att i framtiden vid en ändrad situation beträffande elevtillgången frågan kan aktualiseras igen.

Så en liten fråga till oppositionen, kanske då främst till folkpartiets företrädare i utskottet med syfte på min inledning om goda råd. Vart tog det utlovade stödet för Skellefteå egentligen vägen? I utskottsbetänkandet finns ingen antydning om ambitioner att uppfylla utställda löften. Snarare är motsatsen fallet. Jag vill här citera ur reservationen 23 av herr Molin: "Även i detta fall bör vad departementschefen anför understrykas och preciseras genom ett särskilt riksdagsuttalande med innebörden att den fortsatta utbyggnaden av högskoleutbildningen skall planeras så att verksamheten vid nuvarande universitetsfilialer samt universitetet i Umeå och Linköping får ett tillfredsställande underlag innan nylokalisering till andra orter blir aktuell."

Hur går detta egentligen ihop med fröken Hörléns reservation i höstas som föranledde en diskussion mellan herr Gustafsson i Byske och herr Ångström om var folkpartiet egentligen står? Jag vill påstå att det inte

alls går ihop. De båda uttalandena svär närmast mot varandra. Om riksdagen följer folkpartireservationen 23 sätter det definitivt stopp för all lokalisering utanför de tidigare redovisade orterna, och det blir till direkt hinder för Skellefteå. Så ser jag i princip effekten av herr Molins ställningstagande, eftersom jag inte kan utläsa något stöd för Skellefteå från folkpartihåll.

Herr talman! Det väsentliga är ändå vad utskottet skrivit, och jag har med dessa kommentarer velat i huvudsak uttrycka min tillfredsställelse med vad utskottets ställningstagande reellt innebär. Jag ställer mig bakom utskottets yrkanden, samtidigt som jag finner anledning att i anslutning till herr Gustafssons i Byske yrkande beträffande forskningen säga att jag delar hans uppfattning därvidlag.

Fru WIKLUND (c):

Herr talman! Vid denna sena timme skall jag inte ta upp någon av de principiella frågorna i detta stora betänkande, utan jag skall helt ägna mig åt den del som behandlar Skellefteå. Jag vill inledningsvis, herr talman, säga att jag inte är helt nöjd med utskottets förslag i den del det behandlar lokaliseringen till Skellefteå. Jag finner utskottets ställningstagande på den punkten alltför snålt men jag betraktar ändå utskottets skrivning som betydligt gynnsammare än propositionens. Man kan konstatera att opinion och motioner här har haft sin verkan.

Det är ett ganska märkligt förslag som vi har framför oss med tanke på bakomliggande utredningsförslag, remissinstansernas synpunkter och gjorda statsrådsuttalanden. Jag skall också bidra med ett citat från statsrådet Moberg. I propositionen 1970:88 yttrade han: "Planeringen bör inriktas på att en slagkraftig teknisk utbildnings- och forskningsorganisation skall komma till stånd som verksamt bidrar till att utveckla näringslivet. De orter som enligt min mening bör komma i fråga är Luleå samt, i samverkan med varandra, Skellefteå och Umeå. --- Industripolitiska skäl talar sålunda starkt för att högre teknisk utbildning förläggs till Skellefteå. Utbildningen bör få en sådan inriktning att den bidrar till den industriella utvecklingen i regionen."

I det förstamajtal som samma statsråd höll uppe i Skellefteå samma år sade han bl. a.: "De tekniska högskoleenheterna i Skellefteå- och Luleåregionerna kan stimulera fram en av de största nya samhälleliga satsningar i norra Sverige under 1970- och 1980-talen." Alltså ingen tveksamhet från statsrådets sida.

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen 88 år 1970 anförde utskottet: "Utskottet vill för sin del på det föreliggande materialet göra den bedömningen att Skellefteå/Umeåområdet bör komma ifråga vid en fortsatt utbyggnad av den högre tekniska utbildningen i övre Norrland. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t efter ytterligare utredning av den i propositionen förutskickade organisationskommittén återkommer till riksdagen med närmare förslag."

Det uttalandet klargör att även riksdagen delade statsrådets mening.

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

Motiven att förlägga högre utbildning till Norrland är, som klart framgår av flera uttalanden, att man velat stärka och utveckla det norrländska näringslivet, med stöd av det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs vid all högre utbildning. Motiven är alltså i grunden regionalpolitiska. Det förefaller då märkligt att inte utskottet ansett sig kunna fullfölja de synpunkterna, inte minst med tanke på de betydande belopp som statsmakterna bidrar med i lokaliseringsstöd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till punkten 4 i hemställan i motionen 1871.

Skellefteå är f. n. den största och bäst differentierade industriregionen i övre Norrland med 23 % av samtliga industrisysselsatta i de två nordligaste länen. Men regionen har också problem. Förvärvsintensiteten för kvinnor ligger betydligt under riksgenomsnittet och utvecklingen inom offentlig sektor kan betecknas som svag. En kraftig satsning på tillförsel av tekniskt kunnande till Norrlandsindustrin skulle verksamt bidra till en lösning av bägge dessa problem.

Mot den bakgrunden har man svårt att förstå den njugghet som kommer till uttryck i propositionen nr 9.

Utskottet har instämt i de i motionerna 1871 och 1854 framförda synpunkterna att tidpunkten för starten för försöksverksamhet med högre teknisk utbildning i Skellefteå måste fixeras. Inte minst är detta angeläget ur Skellefteå kommuns synpunkt. Det finns anledning understryka att Skellefteå kommun för sitt vidkommande till alla delar fullföljt de riktlinjer som angavs i propositionen 88 år 1970. Sålunda är uppbyggnaden av det industriella utvecklingscentrumet, IUC, färdig. Utskottet har också påpekat det angelägna i att snarast pröva NoTH:s förslag om tvåårig träteknisk utbildning förlagd till Skellefteå. Med tanke på de särskilda förutsättningar som finns för den utbildningsformen i Skellefteå är det min förhoppning att denna prövning blir positiv och snabbt kommer till stånd.

Herr talman! Jag har med det anförda velat markera min uppfattning att med tanke på vad som förevarit har statsmakterna ett ansvar gentemot Skellefteåregionen i detta avseende.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! I två motioner till årets riksdag har jag aktualiserat förslag om en vidare utbyggnad av utbildning och forskning vid Umeå universitet.

I motionen 541 har jag, tillsammans med fru Hansson, föreslagit förläggandet av en komplett muskläro-utbildning till det norrländska universitetet enligt de av LUK föreslagna ämneskombinationerna. Vi har positivt noterat den av departementschefen i årets budgetproposition aktualiserade ämnesutbildningen i musik, lokaliserad till Framnäs, som en första satsning. Men vi menar att Norrland är i stort behov av en mera breddad muskläro-utbildning för att vi även på detta område skall nå en bättre regional balans. En sådan utbildning kan universitetet och

lärarhögskolan i Umeå ge. Vi anser att ett tillmötesgående av universitetets krav på utbyggnad av den humanistiska fakulteten med en professur i musikvetenskap är en aktuell och mycket angelägen satsning.

Utskottet har inte närmare kommenterat detta motionsförslag. Men jag hoppas att jag tolkat utskottet rätt när jag har noterat att även denna av oss aktualiserade utbildning ryms i den allmänna skrivning om behovet av satsning på Umeå som utskottet har gjort.

I motionen 1878 har jag, med anledning av proposition nr 9, presenterat ytterligare några konkreta förslag om en vidare utbyggnad av utbildningen vid universitetet i Umeå, överensstämmande med den mening som departementschefen mycket positivt har skrivit in i propositionen.

Jag finner det mycket glädjande att såväl propositionen som utskottet har slagit fast principen om att gjorda investeringar vid våra lärosäten skall utnyttjas innan utbyggnad på nya orter kommer till stånd. Därmed har såväl departementschefen som utskottet lagt ut betydande beställningar till Umeå. Där finns nämligen i dag en hel del ej utnyttjade resurser.

Som mycket positivt har jag också noterat att regeringen så snart som sju dagar efter det att man tagit ställning till proposition nr 9 om reformering av högskoleutbildningen avlämnade proposition nr 24 om försöksverksamhet med lärarutbildningen, med förslag om mycket välkommen verksamhet till Umeå universitet. Den försöksutbildning i miljö- och konsumentkunskap som förslaget rymmer blir ett välkommet tillskott, likaså förslaget om teckningslärarutbildningen, som presenteras i samma proposition. Jag vill se denna senare utbildning som ytterligare ett steg mot en formhögskola i Umeå.

I motionen har jag erinrat om ytterligare utbildningar, som jag anser med fördel borde kunna läggas till Umeå. Universitetet har resurser som utan svårighet skulle kunna klara t. ex. utbildningen av hälsovårdsspektörer. Ett mycket välkommet tillskott vore också en massmedieutbildning. Lokaliseringen av denna utbildning utanför storstäderna skulle kunna medföra en bättre regional rekrytering än den som f. n. sker på detta område.

En fortsatt satsning på Umeå universitet kan motiveras från samhälls-ekonomisk synpunkt, har vi slagit fast i vår motion. Stora investeringar är gjorda. Målsättningen för studerandeantalet ligger långt över dagens rekrytering. Vad universitetet har behov av är utbildning för att rätt ta vara på resurserna.

Jag vill se såväl propositionen som utskottets föreliggande förslag som positiva yttringar, som jag hoppas skall bli vägledande för de fortsatta satsningarna på det norrländska universitetet.

Herr LUNDGREN i Kristianstad (m):

Herr talman! Det förslag om inrättande av en yrkesteknisk högskola som har lagts fram har motsvarat ett stort behov och har också därför fått ett positivt mottagande.

De målsättningar för utbildningen som har redovisats i U 68 är för det första att möta efterfrågan från yrkesverksamma som har haft små möjligheter till högskoleutbildning, för det andra att tillgodose industrins behov av arbetskraft för kvalificerade funktioner och för det tredje att kunna utbilda blivande lärare i yrkestekniska ämnen. Man sätter de två första målsättningarna klart före den tredje.

En försöksverksamhet av begränsad omfattning med den yrkestekniska högskolan har föreslagits. Lokaliseringen av denna försöksverksamhet liksom av den kommande permanenta yrkestekniska högskolan bör ske enligt följande redovisade kriterier från U 68, vilka bygger på de tidigare målsättningarna.

För det första skall industrigrenen vara väl representerad på lokaliseringsorten. Man skall kunna rekrytera elever och ha tillgång till arbetstillfällen för eleverna efter avslutad utbildning. Man skall kunna rekrytera lärare och genomföra studiebesök. För det andra måste lokaler och utrustning som är lämpade för denna typ av utbildning finnas. Av psykologiska skäl bör för det tredje yrkesteknisk högskola åtminstone till en del lokaliseras till en eller flera av de universitetsorter som redan finns. Enligt min mening bör rimligen de två första kriterierna väga tyngre. De rent psykologiska skälen kan inte vara de tyngsta i detta fall.

Mot bakgrund härav föreslås att den försöksverksamhet med livsmedelsteknisk linje inom YTH som skall genomföras skall förläggas till Malmö/Lund-regionen, i detta fall till Alnarp. Samtidigt med detta redovisas, också i U 68, i samband med förslag till lokalisering av högskolan i stort, att en permanent livsmedelsteknisk yrkeslinje på högskolesidan skall förläggas till Kristianstad. Man kan visserligen tänka sig att ha en försöksverksamhet i Alnarp och sedan flytta över utbildningen i det permanenta stadiet till Kristianstad. Men liksom skolöverstyrelsen har anfört i ett remissvar till U 68 är det väldigt osannolikt att man tar bort en försöksverksamhet och flyttar den till annan lokaliseringsort.

Med anledning av detta förslag om försöksverksamhet i Alnarp och med den starka motivering som vi anser finns för en lokalisering av den permanenta utbildningen till Kristianstad föreslås i motionen 1857 att även försöksverksamheten skall lokaliseras till Kristianstad. Som jag tidigare sagt är motiven härför mycket starka. Låt mig utgå från de kriterier som har anförts just för lokalisering av yrkesteknisk högskola.

Först och främst skall industrigrenen vara väl representerad. I Kristianstad är 50 % av de industrianställda sysselsatta inom livsmedelsindustrin. Denna andel är betydligt större än riksgenomsnittet för industrianställda inom livsmedelssektorn. I Kristianstad och dess närmaste omgivning finns en mycket differentierad livsmedelsindustri av varierande storlek. Bl. a. är följande grenar representerade:

På animaliesidan förekommer framställning av kött-, fjäderfä- och fiskprodukter. Vad vegetabilier beträffar tillverkas potatisprodukter av olika slag, krydd- och smakämnesprodukter samt frukt- och bärprodukter. Det finns försöksanstalter för potatis-, frukt- och bärödling. Där förekommer

tillverkning av fettprodukter, kvarnrörelse, sockerproduktion och konserverindustri. Jag skulle kunna fortsätta uppräknigen av den differentierade livsmedelsindustri som finns i Kristianstad.

Fullkomligt klart är att just kravet på att industrigrenen skall vara väl representerad är i hög grad tillgodosett i Kristianstad. Lokaler och utrustning finns på orten. En av gymnasieskolorna har i dag en livsmedelsteknisk linje. Där finns också lokaler som kan användas vid en eventuell lokalisering av yrkesteknisk utbildning på högskolenivån. Kravet på laboratorieresurser kan på olika vis tillgodoses på ett tillfredsställande sätt i Kristianstads kommun. Kommunen har vidare redovisat ett mycket stort intresse för att få utbildning på livsmedelssidan med bl. a. en yrkesteknisk högskola. Man har skisserat en bredare utbildning på olika nivåer inom just livsmedelssektorn.

Som jag har redovisat finns alltså mycket starka motiv för att den permanenta verksamheten och därmed också försöksverksamheten med livsmedelsteknisk utbildning inom yrkesteknisk högskola bör lokaliserar till Kristianstad. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till motionen 1857.

I detta anförande instämde herr Komstedt (m).

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Det tillhör inte praxis i den här kammaren att uppta ledamöternas dyrbara tid med inlägg om motioner som utskott tillstyrkt. Det må ursäktas mig, om det här blir ett brott mot denna oskrivna regel – men det brottet skall bli av kortaste möjliga varaktighet. Det är bara så att vi på Gävleborgsbänken känner ett behov av att tacka utskottet för dess mycket positiva inställning till vår motion 1855, som f. ö. omfattade förslag om högskoleutbildning inte bara till Gävleborg utan också till Skaraborg och Blekinge. Denna känsla av tacksamhet inför behandlingen av ett ärende kan egentligen bara den förstå som vet vilket samlat arbete som ligger bakom motionen.

Redan innan U 68 lämnade sitt betänkande stod det klart att Gävleborg skulle förbigås som högskoleområde i utredningens förslag. Från årsskiftet 1972-1973 har länets kommuner med länsavdelningen som samlande organ eller separat samt partiorganisationerna hållit myndigheterna varma med uppvaktningar, skrivelser och uttalanden. Det har varit initiativ som backats upp av hela länets befolkning, oberoende av boendeort och partitillhörighet. Det skall villigt erkännas att vi misströstade, när alla våra argument inte gav nämnvärda spår i propositionen. Länet har under lång tid seglat i motvind, och ett län utan högskoleutbildning i dag är ett län med framtida stagnation. Det påståendet styrks efter de här två utbildningsdominerade debattdagarna.

Utbildningsutskottet har förstått att väga våra argument, vilket gör att vi nu kan se ljusare på framtiden för vårt län. Besluten att Gävle/Sandviken blir utbyggnadsorter och att Sandviken får yrkesteknisk högskola kommer att innebära

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

att dessa orter ges bättre möjligheter att fungera som primärt centrum, att de utlokaliserade verkens personal ges utbildningsmöjligheter som någorlunda motsvarar Stockholms.

att länets förhållandevis låga studerandefrekvens kommer att höjas, att länets högskolestuderande i större utsträckning kan utbildas inom länet och bli kvar där,

att befolkningsutvecklingen följaktligen blir mera positiv och att Sandvikens stålverksanställda ges en unik chans till vidareutbildning på hemmaplan. Beslutet kommer säkerligen att ha ännu fler positiva konsekvenser för framtiden för vårt län.

För detta ber vi Gävleborgare att få framföra vårt tack för en positiv utskottsbehandling, herr talman, och jag ber därmed också att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar Ekström (s), Nordgren (m), Haglund (s), Alftin (s), Westberg i Hofors (s) och Östrand (s) samt fru Thunvall (s).

Herr SIGNELL (s):

Herr talman! I vårt län – Skaraborg – har vi känt oss något styvmoderligt behandlade när det gäller tidigare uppgjorda förslag till utlokalisering av högre utbildning. Skaraborgs län blev i det av U 68 gjorda lokaliseringsförslaget om högre utbildning helt förbisett. Detta väckte stor förvåning i vårt län, eftersom vi kunde bevisa att Skövde mycket väl uppfyllde de krav som U 68 ställde på de blivande lokaliseringssorterna. I motion nr 826, som samtliga länets riksdagsmän stod bakom, hade vi noggrant redogjort för de sakargument vilka på ett tydligt sätt ger underlag för att Skövde är lämplig lokaliseringssort för en högskoleenhet. I proposition nr 9 fanns liksom i U 68:s betänkande inget förslag om lokalisering av en högskoleenhet till Skaraborgs län.

Mot denna bakgrund, herr talman, vill jag till utbildningsutskottets majoritet uttala vårt läns tacksamhet för att den på ett verkligt föredömligt sätt tagit del av våra sakargument, dels de i länets motion 826, dels det som vi framhöll i trelänsmotionen nr 1855.

Utskottet har även gjort ett besök i vårt län och fått möjlighet att på ort och ställe ta del av länets problem.

Jag är helt övertygad om att det bifall till våra motioner som utskotts-majoriteten står för kommer att bli en god garanti för att även Skaraborgs län på utbildningens område får samma utvecklingsmöjligheter som övriga Sverige. Vårt län behöver då ej befara att bli underutvecklat när det gäller möjligheten att ge länets ungdom en god utbildning.

Om rättvisa och jämlikhet i möjligheter till högre utbildning i görligaste mån skall eftersträvas för hela landet, är min övertygelse att detta endast uppnås genom ett bifall till utbildningsutskottets betänkande nr 17 i denna del, som jag i likhet med herr Gillström yrkar bifall till.

I detta anförande instämde herrar Börjesson i Falköping (c), Blomkvist (s) och Jansson (s), fru Åsbrink (s), herrar Leuchovius (m), Hallenius (c) och Kindbom (c) samt fru André (c).

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Vid slutet av denna omfattande och inträngande debatt om högskoleutbildningen vill jag endast lägga några lokala synpunkter. Jag har ofta – på goda grunder – angripit regeringens bristande satsning på Gävleborgs län. Jag kan bara konstatera att också när det gäller högskoleutbildningen visade regeringen den gamla vanliga njugggheten mot länet.

Även om U 68 i sitt betänkande förbigick länet vid lokalisering av högskoleutbildning, fanns det vissa förhoppningar att regeringen skulle tillrättalägga detta negativa förhållande. Det gjordes också vissa förpliktande uttalanden i samband med utlokalisering till Gävle av några statliga verk. Finansministern sade i propositionen 1971:29 att han ansåg "att närhet till högre utbildning är av stor vikt för berörda organ och deras personal. Jag utgår från att U 68 i sitt arbete beaktar konsekvenserna av att mina här framlagda förslag om utlokalisering av statlig verksamhet genomförs."

U 68 beaktade alltså inte detta. Regeringen hade då själv möjlighet att i sin proposition beakta vad finansministern ansåg att man borde beakta. Men som sagt, även när det gällde högskoleutbildningen visade regeringen sitt kallsinne mot länet.

Utbildningsutskottet däremot såg problemen och insåg att det för att en region skall kunna fungera på ett för människorna tillfredsställande sätt också krävs en väl utvecklad utbildning med breda möjligheter till vidareutbildning inom olika yrken. Utskottet föreslår alltså att riksdagen beslutar att Gävle/Sandviken och Skövde skall vara utbyggnadsorter för högskoleutbildningen samt föreslår att riksdagen ger regeringen till känna vad utskottet anfört beträffande försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning i Karlskrona, Sandviken och Skövde fr. o. m. höstterminen 1977.

Det här innebär att några av våra motionsyrkanden bifallits, och man borde vara glad för det. Men den stora glädjen känner man över att utskottet verkligen har prövat de olika orternas förutsättningar för högskoleverksamhet av olika slag. Jag vill helt enkelt i likhet med herr Gillström tacka utskottsmajoriteten och alla andra berörda för att man trots tidspress verkligen satt sig in i förhållandena på det utomordentliga sätt som man har gjort och för att man har försökt skapa en större jämlikhet i vårt land när det gäller tillgång till högskoleutbildning. Jag kan tyvärr inte inkludera herr Molin och hans parti, som ju yrkat avslag på de ifrågavarande motionsyrkandena.

Mitt län har en låg studerandefrekvens, och jag är övertygad om att utskottets ställningstagande har betydelse också när det gäller att höja studiefrekvensen. Det är i så fall inget dåligt resultat.

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

Jag väckte en motion vid årets början, och i anslutning till U 68 tog jag då upp frågan om möjligheten att förlägga enstaka kurser till andra delar av länet än de aktuella högskoleorterna. Jag framhöll då att Bollnäs kommun är lämplig lokaliseringsort för utbildning av olika slag. Man har en vårstyrkesutbildning i Bollnäs som är under expansion, och det har sagts i utredningen att särskild vikt bör läggas vid just teknik- och vårdutbildning i den mellersta utbildningsregionen som Bollnäs tillhör. Utskottet har i sitt betänkande avstyrkt mitt motionsyrkande. Det är naturligtvis riktigt mot bakgrund av att regionstyrelser skall införas. Det kommer givetvis sedan an på oss i länet att försöka intressera vederbörande regionstyrelse för lokalisering av enstaka kurser till olika delar av länet.

Eftersom utbildningsministern är inne i kammaren vill jag till sist ta upp det faktum att utbildningsministern var i Sandviken den 1 maj och då omtalade, enligt pressen, att försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning skulle förläggas till Sandviken. Det är intressant att notera att detta skedde den 1 maj och att utbildningsutskottets betänkande är daterat den 6 maj. Då utbildningsministern således mottog Sandvikens tacksamhet för lokaliseringen ståtade statsrådet verkligen i lånta fjädrar. Det är ju inte tack vare utbildningsministern och regeringen utan det är trots utbildningsministern och regeringen och tack vare utskottet som Gävleborgs län får sin högskoleutbildning.

Herr SÖRENSON (s):

Herr talman! Marginellt i den här stora debatten om U 68 vill jag ta några minuter i anspråk för att beröra ett par motioner med numren 113 och 831, i vilka vi önskar aktualisera tillskapandet av en ny utbildningsgång för hälsovårdsinspektörerna.

Frågan i sig är emellertid inte marginell. Tvärtom har den en mycket stor betydelse för oss allihop i samhället. Hälsovårdsinspektörerna handplockades till en början och fick 1938 en kort utbildning på tre veckor för att kunna orientera sig inom ett område som redan då var viktigt, om än långt ifrån så omfattande och komplicerat som det har blivit i dag. Efter andra världskrigets slut utsträcktes deras utbildning till en nio månaders kurs under två terminer. Därefter har deras utbildning i stort sett legat fast, medan näringslivet har genomgått en enorm utveckling med mängder av nya produktframtagningar och miljömässiga störningskällor, som vi får allt svårare att kontrollera. Likväl är hälsovårdsinspektörerna med sin utbildning enligt ordningen från 1946–1947 ofta de enda sakkunniga ute i kommunerna, som fortlöpande skall övervaka hälsovårdsförhållandena och ansvara för den kommunala yrkestillsynen liksom efterlevnaden och tillämpningen av arbetarskyddslagen.

Inspektörernas bristfälliga utbildning uppmärksammades redan 1969 av statens institut för folkhälsan, som föreslog en utredning. En sådan kom också till stånd efter en tid och slutförde sitt uppdrag 1973. Utredningen lade fram konkreta förslag till rimliga förbättringar av inspek-

törernas utbildningsgång, vilken man anser bör omfatta sex terminer mot nuvarande två och lämpligen förläggas till socialhögskola, som genom sina ämneskurser ligger väl till för att klara denna typ av utbildning och där viss kompletterande undervisning i medicin kan adjungeras. Utbildningen bör väl därför förläggas till ort där båda dessa möjligheter kan ges.

Nu har utskottet summariskt avslagit de båda angivna motionerna under hänvisning till att regeringen tillsatt en beredning i ärendet. Min fråga till utbildningsministern, som nu är här, blir då: När kan beredningens arbete resultera i något konkret och finns det redan nu framme material som belyser om utredningens linje i stort sett kommer att följas eller om det blir något helt annat? Det har redan gått en betydande tid sedan frågan uppmärksammades av statens institut för folkhälsa.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Får jag bara mycket kort bekräfta att det är riktigt som herr Sörenson säger att vi har ett sådant här betänkande i departementet. Det är föremål för beredning, och förslag kommer att föreläggas riksdagen – om ingenting alldeles särskilt skulle inträffa – under 1976.

Fru Jonäng tycker så illa om regeringen att hon kanske inte läser propositioner. Det är möjligt. Men om hon unnat sig det skulle hon möjligen kunnat se att det i propositionen förutsetts att vi skall få yrkesteknisk högskoleutbildning i Karlskrona, Sandviken och Skövde. Men självfallet anser jag – och det antar jag att även utskottet gör – att frågan bör bli föremål för vederbörlig utredning innan vi slår fast detaljerna. Jag tar för givet, inte minst efter alla de lovord som här uttalats från olika trakter av vårt land, att dessa utredningar skall ge vid handen att det finns goda förutsättningar att förlägga yrkesteknisk högskola till de här tre orterna.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Jag vill bara konstatera att vi i Gävleborgs län kommer att få både högskoleutbildning och försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning på ett betydligt tidigare stadium än om utskottet hade följt propositionen och regeringens linje. Hade regeringens linje varit positiv hade vi heller inte behövt motionera som vi gjort.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Nej, det är inte heller sant, om vi nu skall träta i sista ögonblicket. Det tidigaste denna verksamhet kan komma i gång är till 1977 och det är också förutsett.

Överläggningen var härmed slutad.

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 307
Nej - 16

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Nordstrandh m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Nordstrandh m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 258
Nej - 63
Avstår - 1

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273
Nej - 49

Punkten 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 7 och 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Nordstrandh m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkterna 7 och 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Nordstrandh m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 228
Nej - 90
Avstår - 3

Punkten 9

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 5 av herr Nordstrandh m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Nr 86

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

Punkterna 11–13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 15–17

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 18 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 273

Nej – 49

Punkterna 19 och 20

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 21 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273
Nej - 49

Punkterna 22-29

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 30

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 30 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273
Nej - 49

Punkten 31

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Nordstrandh m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 31 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Nordstrandh m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 247
Nej - 74
Avstår - 1

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

Punkten 32

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 32 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 265
Nej - 50
Avstår - 7

Punkten 33

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 34

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 34 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273
Nej - 49

Punkterna 35-39

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 40

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av herr Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 40 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av herr Molin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294
Nej - 27

Punkterna 41-44

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 45

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av fru Lantz och herr Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 45 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av fru Lantz och herr Molin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 281
Nej - 41

Punkterna 46-50

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 51

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 51 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 270
Nej - 51
Avstår - 1

Herr Hörberg (fp) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Punkterna 52-57

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 58

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av herr Nordstrandh m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 58 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 16 av herr Nordstrandh m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 248
Nej - 74

Punkten 59

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., och förklarades

den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Staffanstorp begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 59 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 17 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvëkan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161

Nej - 161

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Hallenius (c) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 60-63

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 64

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 18 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Staffanstorp begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 64 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 18 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvëkan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161

Nej - 161

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Turesson (m) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen nr 18 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Punkterna 65 och 66

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 67

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 19 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 67 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 19 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 272

Nej - 50

Punkten 68

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 69

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 20 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Staffanstorp begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 69 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 20 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Staffanstorp begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 186
Nej - 135
Avstår - 1

Punkten 70

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 21 av herr Nordstrandh m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 70 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 21 av herr Nordstrandh m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 246
Nej - 75

Punkten 71

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 72

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 22 av herr Nordstrandh och fru Sundberg samt 3:o) reservationen nr 23 av herr Molin, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Nordstrandh begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Molin begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 72 antar reservationen nr 22 av herr Nordstrandh och fru Sundberg röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 23 av herr Molin.

Nr 86

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 47
Nej - 29
Avstår - 245

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 72 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 22 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 251
Nej - 44
Avstår - 27

Punkten 73

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 24 av herr Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 73 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 24 av herr Molin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292
Nej - 27
Avstår - 2

Punkten 74

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 25 av herr Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 74 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 25 av herr Molin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 295
Nej - 26
Avstår - 1

Punkten 75

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 76

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 26 av herr Nordstrandh m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 76 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 26 av herr Nordstrandh m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 230
Nej - 91

Punkterna 77-85

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 86

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till

Nr 86

Onsdagen den
21 maj 1975

*Reformering av
högskoleutbild-
ningen m. m.*

motionen nr 536 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. och motionen nr 1871 av herr Gustafsson i Byske m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

*Avtal om ett
internationellt
energiprogram,
m. m.*

Punkten 87

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 88

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1857 av herrar Lundgren i Kristianstad och Komstedt, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 89–98

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 2 Avtal om ett internationellt energiprogram, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 29 med anledning av propositionen 1975:42 om Sveriges anslutning till avtalet om ett internationellt energiprogram, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975:42 (handelsdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att

1. godkänna Sveriges anslutning till avtal om ett internationellt energiprogram, IEP.
2. anta förslag till oljekrislag.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att riksdagen godkänner Sveriges anslutning till avtalet om ett internationellt energiprogram (IEP). En redogörelse lämnas för bakgrunden till energiprogrammets tillkomst och den närmare innebörden av bestämmelserna i avtalet. Slutligen redovisas de åtgärder som kan bli aktuella för Sveriges vidkommande. I anslutning härtill framläggs förslag till oljekrislag.”

I propositionen 1975:78 om lagstiftning angående ansvar för funktionärer i offentlig verksamhet, m. m. hade regeringen under punkten 89 föreslagit riksdagen att anta inom justitiedepartementet upprättat förslag till lag om ändring i oljekrislagen (1975:000).

Propositionen 1975:78 hade hänvisats till justitieutskottet, som i nu angiven del överflyttat den till näringsutskottet. I sin huvudsak behandlades propositionen i justitieutskottets betänkande 1975:22.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen 1975:42 väckta motionerna

1975:1976 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen skulle avslå propositionen 1975:42, samt
1975:1977 av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl. (c).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. med bifall till propositionen 1975:42 punkten 1 samt med avslag på motionen 1975:1976 i ifrågavarande del och motionen 1975:1977 godkända Sveriges anslutning till avtalet om ett internationellt energiprogram, IEP,

2. med anledning av propositionen 1975:42 punkten 2 och propositionen 1975:78 punkten 89 samt med avslag på motionen 1975:1976 i ifrågavarande del anta av utskottet framlagt förslag till oljekrislag.

Reservation hade avgivits av herr Svensson i Malmö (vpk), som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle

1. med bifall till motionen 1975:1976 avslå propositionen 1975:42 och motionen 1975:1977,

2. finna propositionen 1975:78 punkten 89 icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Det här ärendet gäller alltså Sveriges anslutning till det s. k. internationella energiprogrammet, IEP. Mer än många andra ärenden speglar det det internationella maktspelets problem. Näringsutskottets motivering för att ansluta sig till avtalet är att man måste trygga sin oljeimport. Det sägs skola ske i samarbete med andra stater som har samma intresse.

Vilka andra stater är det? Det är de stora kapitalistiska industriländerna, oljeklubbens länder. Det är en grupp länder inom vilken USA intar den klart ledande ställningen.

Redan häri ligger givetvis ett neutralitetspolitiskt problem. Man har rent allmänt all anledning att akta sig för att inträda i en gemenskap, vars handlande kommer att i väsentlig mån ledas av den största Atlantpaktstaten. Ingen av utskottsmajoritetens ledamöter skulle säkerligen förorda ett inträde i en gemenskap där t. ex. Sovjetunionen intog en liknande ledarställning.

Men till de nu nämnda kommer också andra faror. Den ständigt ökande råvaruförbrukningen har fört den amerikanska ekonomin till det läget, att USA:s egna resurser allt mindre förslår. Den växande klyftan mellan resursbehovet och tillgången driver den amerikanska ekonomin och den amerikanska maktpolitiken därhän att den vill säkra för sig tillgängligheten av tredje världens resurser på allt fler områden. Det gäller Zaires uranmalm. Chiles koppar. Mellersta Österns olja.

För att säkra sin makt bedriver USA-regimen en imperialistisk politik.

Nr 86

Onsdagen den
21 maj 1975

*Avtal om ett
internationellt
energiprogram,
m. m.*

Man hotar de små nationerna. Man skickar militär för att avsätta miss-hagliga regeringar eller för att säkra amerikanska finansiella intressen. Man för utrotningskrig. Man förser gamla kolonialmakter med vapen. Man låter sina underrättelseorgan bedriva konspirationer och terror. Så var det 1952 i Iran när oljenationalisering hotade. Så var det 1954 i Guatemala när jordreformen hotade. Så var det 1964 i Brasilien. Så var det i Indokina. Exempelen kan räknas dussinvis.

Sveriges engagemang i IEP-avtalet har en speciell sida. Avtalet förpliktar Sverige till bestämda åtgärder i bestämda krissituationer. Sverige skall då sluta upp på de andra anslutna staternas, dvs. också på USA:s, sida för att hävda sig mot oljeländerna. Sverige skall också förbinda sig att följa gemensamma bestämmelser om att reglera sin förbrukning och att bistå andra kapitalistiska industriländer med olja i förekommande fall.

För ett par år sedan gjorde USA:s utrikesminister Kissinger ett uttalande om folkfrontsregimen i Chile. Han sade att USA inte tänkte tolerera att någon stat på den amerikanska kontinenten övergick till ett socialistiskt system utan USA skulle förhindra detta, oavsett om den socialistiska regimen kommit till makten i författningsenlig ordning eller på något annat sätt. Så kom september 1973. Den amerikanska regimen och finansintressena, ledda av den internationella telejätten ITT, konspirerade med vissa chilenska militärkretsar. Folkfrontsregimen störtades, terrorregimen installerades.

För några månader sedan var utrikesminister Kissinger åter ute med ett offentligt uttalande. Det var mot bakgrund av den nyligen timade åtstramningen från oljeländerna. Vad Kissinger då sade var att USA i fortsättningen inte tänkte tolerera någon störning i tillflödet av olja, inte heller några för USA oacceptabla prisförändringar. Om sådant inträffade, menade Kissinger, var USA berett att med militära maktmedel garantera sina intressen i saken.

Detta yttrande uppfattades av de oljeproducerande länderna som en synnerligen grov provokation och som ett hot. Detta sade de också offentligt. Ingen kan sväva i tvivelsmål om allvaret i denna sammanstötning mellan USA-regeringen och oljestaterna. Ett så öppet hot hör det till undantagen att man får höra, t. o. m. när USA i och för sig har planer på militära aggressioner, vilket USA som bekant påfallande ofta har.

I skuggan av denna maktpolitiska demonstration från USA skall IEP-avtalet ingås. Det är avsett som och kommer att fungera som en del av den garanti Kissinger vill skapa för USA:s kontroll av oljetillförseln. I denna garanti för USA-kapitalet och för Kissinger skall Sverige ställa upp.

Vad vinner Sverige på detta? Vi vinner rimligen inga positioner i oljeländerna, det är helt klart. Vi stärker inte samarbetsklimatet med tredje världens länder genom att så demonstrativt sluta upp på de stora kapitalistiska industriländernas sida. Vi vinner heller inga garantier för att själva bli försedda med olja i ett kärvt läge. Det blir rimligtvis inte Sverige,

Onsdagen den
21 maj 1975

*Avtal om ett
internationellt
energiprogram,
m. m.*

som i första ledet kommer att drabbas av eventuella åtgärder från oljeländerna. Det blir sannolikt andra länder, eventuellt USA. Sveriges roll blir därvid enbart stödjande – i sista hand skall Sverige då avstå olja till något annat avtalsland. Sverige skall visa solidaritet med de rika, med de stora amerikanska, brittiska eller holländska kapitalintressena.

Detta är inte bara neutralitetsmässigt mycket betänkligt. Det är utifrån större politiska principer helt oförsvarbart. Att ställa sig på aggressiva och imperialistiska maktens sida i en internationell konflikt kan inte motiveras.

De två utskott som varit inkopplade på detta ärende för ett logiskt sett något egenartat resonemang om fördelarna med IEP-avtalet. Näringsutskottet för sin del vägrar över huvud taget att se avtalets roll i det internationella diplomatiska spelet. Utrikesutskottet menar att det är bättre att vid ett krisläge vara med än att inte vara det. Det är ett märkligt resonemang. Om nu USA kommer i motsättning till oljeländerna och söker verkställa sitt hot om militär aggression – då uppstår rimligen en ur neutralitetspolitisk synpunkt mycket svår situation, som även utrikesutskottet anser betänklig och delvis varnar för. Då kan det ju inte vara lättare att vara med i avtalet. Det är i sådant fall tvärtom enklare och mera bekymmersfritt ur neutralitetspolitikens synpunkt att inte vara med. Då uppstår nämligen neutralitetsproblemen inte alls.

Ur oljeförsörjningssynpunkt menar näringsutskottet likaledes att det är bättre att vara med än att stå utanför. Men hur hänger det ihop logiskt? Oljeländerna har öppet deklarerat att de känner sig hotade. Om man då ansluter sig till ett samarbetsavtal med USA, dvs. den makt som oljeländerna anser sig hotade av, då måste ju risken för repressalier i oljetillförseln vara större än om man inte samarbetar med den hotande makten. Risken för störningar i oljetillförseln genom strypning eller bojkott är rimligen betydligt mindre ifall oljeländerna inte räknar in Sverige bland dem som stöder USA:s intressen och aktioner.

Sammanfattningsvis: Skall alltså Sverige förbinda sig med de länder som vill dominera tredje världens resurser, eller skall vi undvika sådan sammanblandning? Skall vi acceptera förpliktelser att stödja länder som genom sitt aggressiva uppträdande utgör ett hot mot den nationella självständigheten för tredje världens länder? Skall Sverige förlita sig på ett rimligt förtroende och rättvisa avsikter gentemot de oljeproducerande länderna? Eller skall man förlita sig på den gardering som Kissinger ger i form av amerikanska vapen?

Så står frågan. För ett socialistiskt arbetarparti är svaret på den frågan tämligen givet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Onsdagen den
21 maj 1975

*Avtal om ett
internationellt
energiprogram,
m. m.*

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Den här frågan bör väl ändå diskuteras från utgångspunkten att oljeförsörjningen för Sverige är en väldigt betydelsefull sak. Vi har ingen olja själva, och vi täcker genom köp utifrån ungefär tre fjärdedelar av vårt energibehov i form av olja. Detta gör att vi har allt intresse i världen att försöka så långt som möjligt garantera att vi under alla förhållanden kan få en oljeförsörjning som tryggar vår industri, vår bostadsuppvärmning osv. Det är detta som ligger i botten här. Vi måste verka i den värld där vi lever.

Vi samarbetar genom det här avtalet med en mängd länder i Europa. Som Jörn Svensson lägger upp det är det egentligen bara USA och Sverige som är med i avtalet – vi hörde aldrig talas om något annat land – men verkligheten ser ju inte ut på det sättet.

Låt mig peka på vissa saker som har med det här avtalet att göra. Genom detta avtal får vi i en avspärningssituation en möjlighet till hjälp utifrån, vi får vara med och hjälpa andra osv. Vi är med i en gemenskap som visst inte består av bara Sverige och USA. Vi deltar i ett forskningssamarbete som har sin stora betydelse. Det gäller inte bara kärnforskningen utan också alternativa energikällor och mycket annat sådant. Vi får även bättre tillgång till information om vad de stora internationella oljebolagen sysslar med, och det tycker jag inte heller är helt betydelselöst. Detta är alltså vad avtalet egentligen innehåller och vad som ligger bakom att vi ansluter oss till det.

Så kommer då Jörn Svensson och säger att detta inte kan förenas med vår neutralitet. Det är väl detta vi kan diskutera. I och för sig är naturligtvis huvudfrågan denna: Är vi sålda till USA i det här sammanhanget? Kan vi inte delta i ett internationellt samarbete trots vår neutralitet?

Vi har i flera sammanhang sagt att vi deltar i internationellt samarbete – något annat vore orimligt – men aldrig under sådana förutsättningar att vår neutralitet hotas. Vi gör alltid förbehåll så att vi inte riskerar dras in i situationer där vår neutralitet kan ifrågasättas.

Jag vill peka på några bestämmelser i detta avtal som visar att vi kan förhålla oss neutrala. Alla tillägg i avtalet måste det fattas ett enhälligt beslut om. Man kan alltså inte fatta ett beslut som rör oss utan att vi själva deltar i beslutet. Sverige har som bekant varit med om att ta de två första stegen i detta avtal men icke det tredje, som gäller minimipriserna.

Sverige har i alla sammanhang deklarerat att vi inte är med i någon kamporganisation mot oljeländerna. Dessa har inte heller uttryckt någon fruktan för Sveriges engagemang i detta oljeavtal. Vi har i stället framhållit att energiproblemen, som det ytterst gäller, skall diskuteras i ett globalt sammanhang. Några få länder i Västeuropa kan inte lösa problemen. Jag anser inte att det finns några betänkligheter mot ett svenskt medlemskap i IEP. Inte heller regeringen eller något av de partier som är representerade i utrikesnämnden har funnit det.

Herr Svensson i Malmö säger att NATO-staterna, framför allt USA, är med i detta avtal. Det är alltså inte bara USA och Sverige. Så säger han vidare, att säkerligen skulle ingen av de ledamöter som i näringsutskottet har varit med om att tillstyrka denna anslutning godkänd den om Sovjet varit inblandat. Ja, jag vet inte vad herr Svensson i Malmö har för bevis för det. Han skildrar mycket målande – jag skall inte polemisera mot honom om det – USA:s politik, dess kolonialkrig i Indokina osv. Jag kan hålla med honom i dessa hans beskrivningar, men det är ju inte fråga om att Sverige skall hjälpa USA i dessa orättfärdiga krig. Så säger herr Svensson, att om det blir en krissituation är det inte Sverige som i första hand råkar ut för den utan USA, och då skall vi tvingas att hjälpa USA. Riktigt på det sättet är det väl ändå inte.

Hur kommer det att se ut om vi ställer oss utanför detta avtal, vilket vi mycket väl kan göra? Ja, vi kan visserligen få in vissa oljeprodukter men bara i icke raffinerad form. Vår egen raffineringsskapacitet räcker inte till. Alla vet att vi har försökt köpa olja på annat håll. Vi får t. ex. en hel del olja från Sovjet, men Sovjet är inte intresserat av att leverera några större kvantiteter än för närvarande. Man har väl helt naturligt sina resurser låsta. Om vi står utanför avtalet kan vi säkerligen hamna i ett betydligt värre läge vad gäller vår neutralitet. I en krissituation måste vi se till att vi kan få olja, därför att vi kan inte leva utan den. Faran för att inte kunna upprätthålla vår neutralitetspolitik blir alltså mycket större om vi står utanför detta avtal.

Jag tycker inte att vi skall måla hin på väggen. Sverige har inte ställt sig bakom USA och dess kolonialkrig. Vi har gått in i ett samarbete på likaberättigad basis i fråga om energiproblemen, som vi vill försöka lösa på bästa möjliga sätt. Men vi har sagt ifrån att vi inte kan delta i ett samarbete som utgör en fara för vår neutralitet. Märkvärdigare än så är det inte.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svanberg blandar bort korten genom att tala om att det är fler nationer inblandade än USA och Sverige. Det visste jag faktiskt. Men det kan väl inte ha undgått herr Svanberg att bland de västliga nationerna är USA den ekonomiskt, politiskt och militärt ledande, eller har möjligen herr Svanberg på sistone upptäckt någon annan ekonomiskt, politiskt och militärt ledande makt i västmaktskretsarna? Finns det någon nation som kan göra USA äran stridig om detta ledarskap? Därför måste det rimligtvis vara USA:s intressen som starkast gör sig gällande på samma sätt som i oljeklubben. Problemet är att Sverige i en krissituation har skyldighet att ställa upp med vissa solidaritetsåtgärder. Sverige kan inte kontrollera att denna krissituation inte uppstår just som följd av USA:s aggressiva hållning och hot mot oljeländerna. Det är däri faran ligger.

Nu säger herr Svanberg att det är viktigt att vi är med, det är viktigt

Onsdagen den
21 maj 1975

*Avtal om ett
internationellt
energiprogram,
m. m.*

att oljebehovet tryggas. Visst är det viktigt att oljebehovet tryggas, men det är inte det frågan gäller utan: Hur tryggas vår oljetillförsel bäst? Jag skulle vilja fråga herr Svanberg två saker.

För det första: Tryggas vårt oljebehov bäst genom samarbete med USA? Är risken större eller mindre för repressalier även gentemot oss ifall vi ställer upp i gemenskap på aggressorn USA:s sida än om vi står utanför? Hur uppfattar oljeländerna oss i de båda situationerna? Vilken situation är farligast? Skulle det verkligen vara fördelaktigast att så att säga kopplas samman med USA när det gäller oljeländernas syn på oss, eller är det fördelaktigare att inte kopplas samman med USA? Kan jag få ett svar på det?

För det andra: Kan herr Svanberg här öppet garantera att Sverige – om nu USA i en trängd situation skulle fundera på att vidta förberedelser för att göra allvar av sitt öppna hot om militär utpressning eller militär intervention – skall bryta avtalet och inte fullgöra några förpliktelser att stödja USA eller stödja några andra av de länder som ingår i den här gemenskapen och som i denna konflikt med oljeländerna med all sannolikhet kan beräknas ställa upp på USA:s sida?

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Så jag målar, ty så roar mig att måla – ungefär så tycks Jörn Svensson agera i det här sammanhanget. Han ställer två frågor: Är det bättre för oss om vi är lierade med USA gentemot oljeländerna eller om vi inte är det? – Det är bättre för oss om vi finns med i ett samarbete kring oljepolitiken som berör i princip hela Västeuropa. USA finns med också, men talå inte hela tiden bara om USA, för det hela ser ut på ett annat sätt.

Sedan frågade Jörn Svensson om jag kan garantera att Sverige – om USA går till anfall, går i krig för att klara oljetillförseln – då inte är med i den gemenskapen. Behöver jag svara på den frågan? Menar verkligen herr Svensson att det kan ifrågasättas att Sverige skulle engagera sig i något krigsförhållande, något angrepp, några verkligt allvarliga sanktioner mot oljeländerna? Sverige har klart deklarerat att vi går med i det här samarbetet så länge det inte berör vår neutralitet. Sverige har full möjlighet att gå ut ur samarbetet, eftersom man måste besluta gemensamt om allting.

Det är onödigt att måla hin på väggen. Jag tror inte att någon blir förskräckt. Det är nämligen att ge en falsk bild av verkligheten. Man målar de svarta färgerna mycket skarpa. De andra glömmar man helt bort.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det tycks vara litet svårt för herr Svanbergs tankar att röra sig utanför det här husets murar. Det är inte mig det roar att måla, det roar mig inte alls. Det är inte jag som målar över huvud taget. Det är herr Kissinger som målar. Det är Kissinger som under stort buller

och bång och under skarpa motreaktioner från oljeländernas sida har sagt att USA – om oljeländerna försöker försvåra tillförseln av olja till USA eller till de industrier i Europa som är i USA:s hand, och som man också är intresserad av att trygga tillförseln till – icke kommer att rygga tillbaka för att använda militära maktmedel för att garantera en ostörd tillförsel av olja. Det är vad som har sagts.

Herr Kissinger är ingen dum karl eller någon obetänksam människa. Det är en kall och nykter, beräknande realpolitiker. Om han så öppet säger en så pass grov sak måste det betyda att han förutser den realistiska eventualiteten av att en situation kan inträffa med en sådan störning som påkallar militärt hot eller militär utpressning från USA:s sida. Det behöver inte vara öppet krig, det räcker med militär utpressning.

Då är min fråga: Om den situationen inträffar, är det då herr Svanbergs mening att Sverige skall vägra ställa upp och stödja England, Holland eller någon annan av USA:s allierade eller USA direkt med de åtgärder som avtalet faktiskt förpliktar Sverige att göra? Är det herr Svanbergs mening att man i ett sådant läge bör bryta avtalet, eller tycker han att vi skall stanna kvar i oljeklubben? Hur långt skall herr Kissinger få gå i sin utpressning? Han har nämligen redan börjat utpressa med sitt öppna uttalande för någon tid sedan. Hur långt skall han få gå? Hur mycket skall han få trappa upp sitt hot innan herr Svanberg tycker att neutraliteten är hotad och att vi bör gå ur? Det är en intressant maktpolitisk fråga.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Snälla Jörn Svensson, i ett annat sammanhang kanske jag hade låtit hetsa upp mig av den använda debattmetoden, en ytterligt ohederlig debattmetod. Herr Svensson går upp här och talar om hur Amerika bär sig åt mot oljeländerna och att vi försvarar detta. Jag hade för mig att vi diskuterade Sveriges deltagande i oljeklubben och inte Amerikas utrikespolitik gentemot oljeländerna, det får andra sköta om. Att han sedan tycker sig behöva ställa frågan om vi skall fortsätta vara med i oljeklubben ifall USA verkligen begår brott mot oljeländerna är närmast en förolämpning mot denna kammare; att det liksom skall behöva ifrågasättas att vi inte skall bryta avtalet då. Jag tycker det är ganska onödigt att föra den här fullständigt besinningslösa debatten.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Svensson i Malmö anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Propositionen om Sveriges anslutning till ett avtal om ett internationellt energiprogram, IEP, har accepterats av ett så gott som enhälligt utskott. Det är endast den kommunistiska ledamoten som reserverat sig. Detta har skett i anslutning till en kommunistisk parti-motion.

Tankegångarna är välkända, som vi just nu har hört. Det är ju pro-

Onsdagen den
21 maj 1975

*Avtal om ett
internationellt
energiprogram,
m. m.*

fessionell rutin att det kommunistiska partiet skall misstänkliggöra all svensk medverkan i internationellt samarbete i vilket inte Sovjetunionen deltar, vilket ju också herr Svensson i Malmö nyss påpekat. Enligt hans uppfattning är det nog endast medlemskap i Warszawapakten och Comecon som skulle vara en neutral och acceptabel svensk utrikespolitik.

Något märkligare är att det även kommit en motion med liknande tankegångar från några yngre centerpartister. Det kanske skulle kunna vara tillräckligt svar på deras synpunkter att dessa inte fått stöd av någon partivän i utskottet. Men det finns kanske en risk för att den tankecoreda, som jag tycker att båda motionerna präglas av, kan sprida sig och det kan därför vara motiverat att något närmare ta upp deras resonemang.

Huvudmotionären i centermotionen, herr Olof Johansson i Stockholm, har redan tidigare i en enkel fråga oroat sig för förenligheten av svenskt medlemskap i IEP med den svenska neutralitetspolitiken, och sådana tankegångar återkommer nu i motionen. Det sägs exempelvis att vi ej bör godkänna avtalet då det "finns risker för konfrontation med olje-producentländerna, bl. a. mot bakgrund av den spända situationen i Mellersta Östern". Vpk-motionen är ännu mera tveklös. Där sägs det kort och gott att "anslutning till IEP strider mot neutralitetspolitiken".

Hur förhåller det sig nu med detta? Vad menas till en början med konfrontation? Ja, härmed åsytas man förmodligen att vi i exempelvis Mellersta Östernfrågan, som också åberopas i en av motionerna, skulle inta och driva en ståndpunkt som inte gillades av arabländerna. Redan genom vårt medlemskap under de närmaste två åren i säkerhetsrådet är vi skyldiga att ta ställning i *alla* frågor som kommer upp där. Vi har – eller jag kanske försiktigtvis skulle säga att vi hittills har haft – ståndpunkter som inte gillats av flertalet arabländer, ty vi anser att Israel har rätt att leva. Vi minns fortfarande oljebojkotten 1973 och tendensen att behandla alla länder som inte helt delade de arabiska ståndpunkterna som motståndare. Vi får väl hoppas att detta skall ha varit en engångsföreteelse, men om den situationen i en eller annan form åter uppstår finns det bara ett sätt att inte komma i motsättning till en sådan politik, nämligen att avstå från att ha en egen mening och helt ställa sig på den arabiska sidan. Är det så den självständiga svenska neutralitetspolitiken skall bedrivas – den totala underkastelsens politik.

Jag vill här anknyta till vad herr Svanberg nyss sade. Det är ju om vi står utanför det hela som vår handlingsfrihet blir mest beskuren, det är då vi blir mest känsliga för kritik och eventuella åtgärder från arabländernas sida, om vi i något sammanhang, i FN eller på annat sätt, skulle inta en ståndpunkt som inte passade vissa andra länder.

Det är självklart att Sverige – och övriga traktatländer – inte önskar medverka i och driva en politik som skulle syfta till någon form av konfrontation, men man kan naturligtvis inte utesluta möjligheten att andra, utomstående länder med stöd av oljesituationen kommer att söka framtvunga åtgärder mot oljekonsumenterna som vi har svårt att acceptera. Vi måste emellertid hoppas att förnuftet skall få råda.

Men vad har nu detta med svensk neutralitetspolitik att göra? Den syftar ju till att vi skall söka förbli neutrala i händelse av en konflikt mellan stormakterna och inte till att vi skall avstå från att inta en ståndpunkt i alla de intresse motsättningar som kan uppstå världen runt. Hur skulle vi annars kunna försvara t. ex. våra uttalanden och åtgärder beträffande Indokina? Och här rörde det sig dessutom om en konflikt som i hög grad hade stormakterna på de båda sidorna. Självfallet går det ännu mindre att hävda att vi i en intresse motsättning – eller en intressegemenskap – aldrig skulle få befinna oss på samma sida som någon av stormakterna. Det verkar som om motionärerna aldrig hört talas om OECD eller Marshallhjälpen.

Åberopande av neutralitetsargumentet i samband med oljeavtalet saknar sålunda helt täckning i verkligheten. Men man kan naturligtvis inte förneka att det, med den lösliga argumentering som regeringen ofta – under årtionden, skulle jag vilja säga – tillåtit sig i dessa sammanhang, inte är så underligt att även andra grupper kan tycka det vara bekvämt att sätta stämpeln "oneutral" på allt som de av sina speciella skäl ogillar. Det har efter hand blivit ett värdefullt klubbslagsargument, som många inte vågar genomdriva inför risken att stämplas som vapenskramlare eller något ännu värre.

Jag skulle vilja påpeka för herr Svensson i Malmö att det ju inte bara är vi som bedömt avtalet på detta sätt. Sådana länder som Schweiz och Österrike, vars neutralitetspolitik är oerhört mycket känsligare än den svenska genom att den är fastställd i vissa internationella överenskommelser, har ansett det möjligt och riktigt för sin del att ansluta sig till det här avtalet.

I vpk-motionen framförs ett ganska originellt argument som bevis för att oljeavtalet skulle tjäna Förenta staternas "imperialistiska" politik och att Sverige och övriga medlemsstater i realiteten skulle bli brickor i detta spel. Det sägs att i de fall där avtalet kräver kvalificerad majoritet har USA möjlighet att med hjälp av endast ett fåtal andra stater förhindra ett beslut som man ej gillar. Detta är verkligen att ställa alla normala resonemang på huvudet. Angreppslinjen i sådana här sammanhang brukar av naturliga skäl vara den motsatta: man fruktar att en eller flera stormakter i realiteten skall kunna driva övriga länder att vidta åtgärder som de inte önskar och som inte ligger i deras intresse; vi har just hört herr Svensson i Malmö utveckla de synpunkterna. Ett hederligare sätt att framställa IEP:s funktionssätt vore att konstatera – vilket herr Svanberg också har gjort – att för alla slags nya beslut krävs det enhällighet, dvs. att även det lilla Sverige kan förhindra sådana. I andra fall, där det krävs kvalificerad majoritet, måste åtminstone 13 av de 17 medlemsstaterna vara överens för att beslut skall komma till stånd. Är inte detta en ganska rimlig konstruktion, bl. a ur svensk synpunkt?

Ett ännu mer bisarrt argument framför den kommunistiska partiledningen, då man i motionen påstår: "Sverige kan dessutom tvingas skänka olja till en IEP-stat vars oljetillförsel begränsats." Det tycks vara illa

beställt med förmågan – eller viljan – att läsa innantill i den kommunistiska partiledningen. Annars kunde man i avtalets artikel 10 punkten 2 ha inhämtat att självfallet all olja som fördelas i vanlig ordning skall betalas av mottagaren – en synpunkt som naturligtvis för vanliga människor inte är särskilt underlig.

Sedan är vpk och herr Olof Johansson i Stockholm samt övriga centermotionärer tydligen också överens om att oljeavtalet skulle vara ett slag av i-länderna mot de fattiga u-länderna. Bevisföringen är mer än knapphändig. I herr Johanssons motion saknas den fullständigt. I själva verket är väl sanningen närmast den rakt motsatta. Jag utgår från att herr Johansson i det här sammanhanget inte syftar på oljeproducenterna. Även om de fortfarande i stor utsträckning är underutvecklade är de inte längre särskilt fattiga. Somliga av dem har numera den största per capita-inkomsten i hela världen, trots att denna kanske inte är så jämnt fördelad som i västerländska välfärdsstater.

Nej, han måste syfta på de u-länder som inte själva producerar olja. Då kan man konstatera att oljeavtalet klart säger att avsikten med avtalets fördelningsbestämmelser i händelse av en kris *inte* är att öka medlemsstaternas andel av det totala oljeutbudet utan endast att medverka till att de inbördes fördelar sin andel på ett rättvist sätt och i relation till sin tidigare konsumtion.

Det är i realiteten frånvaron av ett avtal av denna typ som skulle kunna få den befarade effekten. I-länderna har ju totalt sett större ekonomiska resurser och kan alltid med framgång ekonomiskt konkurrera med u-länderna om oljan. Men en av grundpelarna för oljeavtalet är att man skall minska i-ländernas beroende av och ianspråktagande av olja och i stället söka finna andra energikällor samt självfallet även söka minska energiåtgången i Västeuropa. Detta sker bl. a. i överensstämmelse med de rekommendationer som oljeländerna själva framfört, exempelvis genom generalsekretären i OPEC då han för några månader sedan besökte Sverige. Genom denna målsättning kommer efter hand, om den kan förverkligas, proportionsvis större oljekvantiteter att kunna ställas till u-ländernas förfogande.

På denna punkt framför centermotionärerna en annan underlig invändning. De konstaterar att en väsentlig del av den nya organisationens verksamhet skall ägnas åt forskning och utveckling rörande energi och att i det syftet ett flertal projektgrupper bildas. De klagar emellertid över att två av dem skall ägna sig åt säkerhets- och avfallsproblem i samband med kärnenergin. Om jag har förstått centerpartiets huvudlinje i kärnkraftsfrågan rätt är man mycket orolig för att dessa frågor ännu inte lösts på ett tillfredsställande sätt och därför sätter man som villkor för eventuellt framtida positivt ställningstagande att godtagbara sådana lösningar kan tas fram. Detta framgår exempelvis av centerns partimotion i energifrågan, som jag förmodar att herr Johansson och hans medmotionär tagit del av. Under sådana förhållanden borde man väl i stället vara utomordentligt belåten med att en omfattande forskning just på

dessa områden kommer till stånd. Om denna forskning sedan skall äga rum i en eller två projektgrupper är ju ett rent tekniskt och/eller administrativt problem som knappast borde kräva tankemödor bland svenska riksdagsmän.

Vad sedan den svenska oljeförsörjningen beträffar inbillar sig vpk att denna bäst skulle kunna säkras om vi nationaliserade oljedistributionen och slöt bilaterala leveransavtal direkt med oljeländerna. Motionärerna anser sig ha funnit något slags stöd för denna tanke i någon utredning, förmodligen den som verkställdes för ett trettio-tal år sedan och då förkastades. Centermotionärerna går inte riktigt lika långt men uttrycker stor misstänksamhet mot möjligheterna att genom avtalet kunna utöva tillräcklig kontroll över de multinationella oljebolagen. Nu klagas man i stället plötsligt över att avtalet inte är tillräckligt djupgående och ingripande.

Det är beklagligt att inte vpk-motionärerna gjort sig mödan att bättre läsa igenom propositionen. Då hade de funnit, vilket också herr Svanberg nyss har påpekat, att vi inte har möjlighet att genom bilaterala avtal klara vår oljeförsörjning, eftersom vi inte har raffineringkapacitet för mer än omkring – om man tar hänsyn till årets produktionsökning – 60 % av vår egen konsumtion.

Dessutom, och detta är minst lika viktigt, skulle vi genom en sådan politik ännu lättare kunna bli utsatta för politiska påtryckningar, som jag nyss nämnde. Som även framhålles i propositionen är det i stället medlemskap av energikonventionen som ger oss den största handlingsfriheten och minskar riskerna för att vi individuellt skall kunna råka i svårigheter. Det är inte bara Förenta staterna, herr Svensson i Malmö, som kan råka i svårigheter, utan det kan också vara så att Sverige genom röstning i en situation vidtar åtgärder eller gör några uttalanden som misshagar främmande länder. I en sådan situation är det av utomordentligt värde att inte Sverige eller något annat medlemsland inom konventionen – Österrike, Schweiz, Nederländerna, som ju var ett aktuellt fall för något år sedan – kan utsättas för påtryckningar, utan att det finns en solidarisk möjlighet att fördela de oljeresurser som kommer fram.

Jag kanske som ytterligare svar utöver vad herr Svanberg nyss sade kan nämna att det är klart att avtalet gäller under fredstid när uppstår en kris. Självfallet kan det inte vare sig till sin natur eller med hänsyn till den svenska neutralitetsdeklarationen gälla om krigiska förvecklingar kommer till stånd. Vad det handlar om är att klara en fredskris av den typ som man hade 1973.

Till slut vill jag framställa en fråga till handelsministern, eller kanske herr Svanberg kan svara på den. Herr Svanberg talade om ett tredje steg, vilket jag tycker är ett något oegentligt uttryckssätt, eftersom jag inte kan finna att konventionen innehåller något slags trestegsrakat.

För någon tid sedan framkom förslag om att man skulle fastställa minimipriser för oljeprodukter. Detta motsatte sig, enligt uppgift, Sverige.

Onsdagen den
21 maj 1975

*Avtal om ett
internationellt
energiprogram,
m. m.*

Varför? Under långa tider har bl. a. u-länderna ju begärt och i vissa fall även lyckats utverka just sådana garanterade minimipriser för sina produkter så att de lättare skall kunna få en överblick över sina valutaintäkter och sin avsättning. Till dessa strävanden har Sverige intagit en positiv attityd. I det nu föreliggande fallet skulle ju den ytterligare fördelen vinnas att de som sökte finna alternativa energikällor någorlunda visste vilka priser de hade att räkna med när det gällde att kalkylera lönsamheten av sina projekt. Det kunda med andra ord underlätta den strävan som vi nu har i både Sverige och andra länder att exploatera alternativa möjligheter till energiutvinning.

Sammanfattningsvis vill jag understryka betydelsen inte minst ur svensk synpunkt av att detta internationella samarbetsavtal på energiområdet kommit till stånd. Man får hoppas att klausulerna om fördelningen av olja i händelse av kris i framtiden inte skall behöva komma till användning. Men man kan konstatera att Västeuropa 1973 säkerligen befunnit sig i en bättre situation om de principöverenskommelser, som redan tidigare fanns, i god tid hade kunnat kompletteras med praktiska tillämpningsregler och därigenom kunnat komma till användning.

Jag ser därför avtalets regler om forskningssamarbete som dess viktigaste del. Det har redan öppnat många portar för svenskt samarbete över gränserna när det gäller forskning på energiområdet, och jag är övertygad om att framtiden kommer att ge ännu bättre resultat.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande nr 29.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Siegbahn anser tydligen över huvud taget inte – han tycker det är fullständigt befängt – att det kan uppstå neutralitetsproblem. Men där är han ju inte överens med det enhälliga utrikesutskottet, som i sitt yttrande ändå pekar på att här kan naturligtvis finnas situationer där ett sådant problem kan uppstå.

Sedan säger herr Siegbahn – ännu mera verklighetsfrämmande – att det här är på intet sätt något slag från de rika länderna, från USA, mot oljeländerna. Jaså! Om USA:s utrikesminister hotar med krig ifall han inte får sin olja, så är det alltså enligt herr Siegbahn inget hot, inget slag från de rika länderna mot oljeländerna, inget slag från USA.

När USA blandade sig i Chiles inre angelägenheter och hjälpte fram militärjuntan, då var det tydligen inget slag mot den chilenska demokratin heller.

Nej, jag förstår den moderata logiken – ni moderater som alltid har försvarat utrotningskriget i Indokina, ända tills det på sistone blev fullständigt hopplöst för er. Jag förstår att USA kan företa sig nästan vad som helst utan att ni tycker att det är ett slag mot någon annan. Ni tycker att USA:s maktpolitik är fullständigt i sin ordning, och det har ni i stort sett alltid tyckt.

Så några ord till herr Svanberg.

Herr Svanberg säger nu – och det är det verkligen märkliga – att här diskuterar vi ju inte alls USA:s politik – varför drar Jörn Svensson in den? Här diskuterar vi ju Sveriges oljeproblem, säger herr Svanberg. Har inte herr Svanberg upptäckt att det faktiskt i den här frågan finns ett visst samband mellan Sveriges oljeproblem och USA:s utrikespolitik, just därför att Kissinger har sagt som han sagt och därför att Sverige ger sig in i ett oljesamarbete med USA? Finns det då inget samband alls mellan USA:s utrikespolitik och Sveriges oljepolitik? Jo, det är just det sambandet som finns, och det är just det sambandet som vållar problemen.

Låt mig upprepa min fråga. Kissinger har alltså hotat med krig om det blir störningar i oljetillförseln. Låt oss ta en tänkt situation, en fullt realistisk situation med hänsyn till vad Kissinger har sagt – och det har han ju inte sagt rakt ut i luften. Det uppstår en konfrontation, en konflikt mellan oljeländerna och USA, där oljeländerna inte vill garantera oljetillförseln. Kissinger säger: Om ni inte ser till att inom en viss tid garantera oljetillförseln mobiliserar USA och förbereder en militär aktion. Om nu Kissinger säger på detta sätt i den tänkta situationen, skall då Sverige enligt herr Svanbergs mening dra sig ur avtalet eller skall Sverige följa de solidaritetsparagrafer i avtalet som i en sådan situation eventuellt kan bli aktuella?

Herr SIEGBAHN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att herr Svensson i Malmö har missförstått mig en aning i denna diskussion. Jag har inte diskuterat vad Amerika kan ha gjort i olika situationer, utan jag har bara talat om vad vi verkligen diskuterar i denna debatt, nämligen frågan om oljeavtalet och u-länderna.

Det är klart att situationen kan vara besvärande för oljeländerna, men det är inte så debatten har dragits upp i motionen och av talesmän för vpk och centerpartiet, utan det har gjorts en allmän deklaration om att vi skadar u-länderna som helhet. Och det begreppet är inte på något sätt synonymt med oljeländerna. Jag försökte tvärtom göra den distinktionen att oljeländerna tillhör de rikaste länderna, även om de i vissa avseenden är u-länder. Men man menar att det skadar andra u-länder, den stora majoriteten av u-länder, de som inte har någon olja. Det är det som jag har bestritt. Och jag har inte kunnat uppfatta att herr Svensson har gendrivit den ståndpunkten.

Sedan tycker jag att jag redogjorde ganska klart för hur neutralitetspolitiken kan komma i kläm. Jag har inte alls förnekat det på något sätt. Jag framhöll tvärtom att om det skulle bli krigiska förvecklingar, så upphör avtalet förmodligen helt och hållet, och under alla förhållanden upphör dess tillämpning för Sveriges del. Var inte det klara besked nog?

Slutligen efterlyser jag ett svar på de synpunkter som jag framförde om vpk:s underliga sätt att läsa såväl propositionen som avtalet. Kan herr Svensson förklara hur man skall behöva skänka bort olja gratis till andra länder i det här fördelningssystemet? Den frågan fick jag inte något

svar på och inte heller på frågan hur Förenta staterna kan regera med stöd av några röster. Det motsatta problemet är ju det centrala, nämligen att det krävs nästan absolut enhällighet av alla stater för att man skall kunna fatta beslut, alltså ett klart stöd för alla de små länder som ingår i organisationen.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Denna debatt blir underligare och underligare. Här går herr Svensson i Malmö upp och staplar en mängd "om" på varandra: *om* det går så, *om* Kissinger gör det, *om* Amerika råkar i krig, vad säger herr Svanberg då att Sverige skall göra?

I min barndom fanns det ett uttryck som sade: Om inte om hade varit hade jag kunnat segla över Atlanten på ett järnspett. Jag undrar om inte Jörn Svensson har misstagit sig; detta är inte en debatt om Kissinger i amerikanska senaten eller en debatt om Amerikas krig. I hela vår inställning till oljeklubben har det från svensk sida uttalats att vi har klara neutralitetsförbehåll. Behöver då Jörn Svensson stå här och fråga om Sverige skall delta i ett krig mot oljeländerna, *om* Kissinger säger så och så? Jag tycker det är barockt att föra ett sådant resonemang! Det ligger ju helt på sidan om verkligheten. Har Sverige förbundit sig att hjälpa USA i något krig mot oljestaterna? Jag tror inte att oljestaterna i något sammanhang har framställt det på det sättet att Sverige skulle vara någon fara för dem. Herr Svensson talade här om Indokina; snart är väl Sverige medansvarigt och inblandat i Amerikas krig i Vietnam också.

Jag tänker avsluta denna debatt nu. Jag vill inte fortsätta med dessa dumheter längre, ty detta har inte med sakfrågan att göra utan är endast ett fruktansvärt upptonande av "om". Tänk om herr Svensson i stället skulle försöka lugna ner sig och se frågorna som de är. Då skulle vi kunna föra en mycket intelligent och trevlig debatt, och herr Svensson behövde inte tala i falsett därför att han framför sig ser en Kissinger som är ute i krigiska ärenden.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svanberg har en väldigt märklig nivå på sin debatt. Det är ju inte så att jag här bara staplar "om" på varandra, utan här gäller det en amerikansk utrikesminister, och han är ju inte vem som helst här i världen! Sådana herrar slänger inte omkring sig uttalanden hur som helst utan att mena något med dem. Tvärtom vet vi att när män på den nivån säger någonting öppet, så ligger det också någonting bakom. Den amerikanske utrikesministern har alltså hotat med krig om vissa störningar i oljetillförseln inträffar. Han har hotat med krig, med militära aktioner eller med militär utpressning. Det behöver naturligtvis inte vara fråga om öppet krig. Sverige behöver självfallet inte hjälpa USA i ett öppet krig – det inser även jag. Vad jag tänker på är den situation som kan uppstå i ett utpressningsläge eller i ett läge där man utövar

Onsdagen den
21 maj 1975

*Avtal om ett
internationellt
energiprogram,
m. m.*

något annat konkret hot med militär bakgrund mot oljestaterna.

Blir herr Svanberg aldrig orolig? Tycker herr Svanberg över huvud taget inte att det faktum att en amerikansk utrikesminister gjort sådana utfästelser har med det här att göra? Det var dock samme utrikesminister som gjorde utfästelsen att man, om vissa saker hände i Chile, skulle intervensera och se till att det blev ordning på förhållandena där. Det undgick väl inte herr Svanberg, även om herr Svanberg är något provinsial och inomparlamentarisk till sin allmänna läggning, att det inträffade saker i Chile i september 1973 och att detta hade föregåtts av ett liknande hot? Det visar vart situationen potentiellt kan leda.

Det är bara detta jag vill veta: Hur långt får den amerikanska regimen gå när det gäller att öva tryck på oljeländerna och för övrigt även andra länder som har råvaruresurser som USA är intresserat av att få grepp om? Hur långt får Kissinger gå innan Sverige upphör att anse sig ha förpliktelser att följa avtalets solidaritetsparagrafer? Var går gränsen?

Detta är ett mycket farligt och allvarligt problem. Herr Svanberg och andra måste rimligtvis ha grubblat över detta. Rimligtvis måste de ha försökt förutse vilka situationer som kan uppstå – det är inga fantasituationer det rör sig om när en amerikansk utrikesminister hotar på detta sätt. Ni måste väl ha grubblat över detta problem, gjort er några tankar? Jag frågar bara i all enkelhet: Vilka tankar har ni gjort er?

Fröken ELIASSON (c):

Herr talman! Jag begärde ordet när herr Siegbahn riktade sina mycket grova rallarsvingar bl. a. mot svensk utrikespolitik och också råkade inkludera några av oss centerpartister som motionerat i denna fråga. Jag tänker inte kommentera herr Siegbahns inlägg närmare. Jag tycker bara att det ger klart belägg och stöd för de uppfattningar vi fört fram i motionen, nämligen att det här är en fråga av sådan vikt att den fordrar åtskillig eftertanke och tid för begrundan. Jag anser att herr Siegbahns inlägg och debatten i kväll visar att det inte varit möjligt att hantera denna fråga på det sätt som krävs.

Detta är en oerhört viktig fråga. Jag tycker att det är anmärkningsvärt att den svenska riksdagen för den här debatten på den nivå som förekommit tidigare i kväll. Jag hoppas verkligen att den energipolitiska debatten, som i hög grad också gäller den här frågan, inte skall föras i sådana här tongångar.

Vad vi begärt i centerpartimotionen är att vi skall vänta med ställningstagandet till att gå med i IEA. Vi har begärt att riksdagen skall uppdra åt regeringen att göra en framställning till IEA:s styrelse om att vi skall få ett år på oss att begrunda saken och sedan ta ställning till frågan.

Trots att två utskott har behandlat frågan får man konstatera att det egentligen inte förekommit någon sakbehandling av de motioner som väckts. I stort sett är det upprepningar av propositionen som utskotten framfört i utskottsbetänkandena. Man har alltså inte sakbehandlat de

Onsdagen den
21 maj 1975

*Avtal om ett
internationellt
energiprogram,
m. m.*

synpunkter som anförts i motionerna.

När det gäller neutralitetspolitiken tycker jag ändå att man kan konstatera ett litet tillmötesgående i utrikesutskottets betänkande, där det heter att internationella avtal på det ekonomiska området kan medföra begränsningar av den nationella handlingsfriheten som gör det svårare att konsekvent fullfölja neutralitetspolitiken. Att det är så är obestriddigt, säger utrikesutskottet. Vi har i centermotionen pekat på att risken är uppenbar att Sverige i ett sådant samarbete kan råka i situationer där det politiska handlingsutrymmet är starkt begränsat och där neutralitetsförbehållet ej är användbart. Det tycks alltså finnas något av samstämmighet mellan motionen och utrikesutskottets betänkande på den punkten. Det finns praktiska begränsningar för hur användbart neutralitetsförbehållet är.

Däremot har vi i motionen inte sagt att det är helt oförenligt med svensk neutralitetspolitik att gå med i ett sådant samarbete, men vi har sagt att det ju finns andra väsentliga frågor som man bör diskutera. En sådan fråga är om vi bör gå vidare i det internationella samarbetet, med gruppbildningar mellan de rika länderna å den ena sidan och de fattiga länderna å den andra, eller över huvud taget gruppbildningar som ställer de råvarufattiga länderna åt sidan. Det görs ju i det här fallet.

Bland de viktiga frågor vi har pekat på i motionen är just denna. Vidare finns oklarheten om den konkreta utformningen av det långsiktiga energipolitiska samarbetet inom IEA, riskerna för konfrontation med oljeproducentländerna och frågan huruvida detta sätt att trygga oljeförsörjningen ur svensk synpunkt över huvud taget är den bästa vägen.

Dessa frågor menar vi är så viktiga att man borde ta tid på sig och försöka föra en seriös debatt innan man fattar ett beslut.

Jag finner att inte något av de förslag som föreligger, vare sig i utskottsmajoritetens skrivning eller i reservationens skrivning, tillgodoses från de synpunkter och i enlighet med de krav vi har ställt i motionen. Därför kommer jag, efter den behandling av ärendet som har skett i utskottet, att avstå från att rösta vid voteringen.

I detta anförande instämde herr Granstedt (c).

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Jag vill bestämt bestrida att jag har kritiserat den svenska neutralitetspolitiken. Mitt enda syfte var att påpeka att centermotionärerna, och naturligtvis ännu mer vpk, har ifrågasatt den svenska neutralitetspolitikens förenlighet med vårt inträde i oljeklubben. Jag har försökt utveckla varför detta inträde inte strider mot vår neutralitetspolitik. Det är klart – det har jag inte heller på något sätt bestridit – att bl. a. medlemsskap i oljeklubben kan skapa situationer då neutralitetspolitiken kräver ett visst handlande. Även utan att vara med i denna organisation eller vissa andra organisationer kan vi självfallet komma i en sådan situation. Det har jag som sagt inte bestridit, men jag har försökt utveckla

några situationer där detta skulle föranleda att vi inte skulle kunna delta i arbetet. Det har jag kanske gjort på ett betydligt klarare sätt än vad som har gjorts i centermotionen, som innehåller ett allmänt misstänkliggörande av vårt medlemskap – ett misstänkliggörande som således även gäller Schweiz och Österrikes medlemskap där – och som jag inte tycker har tillfört diskussionen någonting nytt. Det hade varit värdefullt, om fröken Eliasson och medmotionärerna i stället hade försökt att göra den analysen, vilket alltså inte skett.

Fröken ELIASSON (c):

Herr talman! Från centerns sida är vi förvisso inte ute för att söka misstänkliggöra neutralitetspolitiken, som är ett av de väsentligaste inslagen i den svenska politiken. Som framgick av mitt inlägg i debatten står det också klart i motionen att så inte är fallet. Vi säger ju att det kan uppstå situationer då neutralitetsförbehållet ej är användbart. Detta tycks det inte finnas några delade uppfattningar om, vare sig bland motionärerna eller i utrikesutskottet.

Men det är också intressant att konstatera att herr Siegbahn vägrar att debattera de andra utrikespolitiska frågorna, t. ex. den viktiga frågan, om vi i de rika länderna skall gå vidare på denna väg att gruppera oss tillsammans mot de fattiga länderna och ställa råvarufattiga länder åt sidan när det gäller viktiga försörjningsfrågor. Här ställs de råvarufattiga konsumentländerna i u-världen helt utanför detta samarbete. Vi menar att man måste inrikta sig på att nå andra lösningar, som också tillgodoser dessa länders berättigade krav. De frågorna vägrar herr Siegbahn att diskutera.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Jag vill bara påpeka att motionen, som har väckts av herr Olof Johansson i Stockholm, herr Andersson i Nybro och fröken Eliasson, inte har fått stöd av någon annan centerpartist. De farhågor som uttrycks i motionen har tydligen inte gjort något särskilt djupt intryck.

Sedan måste jag än en gång framhålla att avtalet har varken till syfte eller till effekt att om det någorlunda fullföljs försvåra för de råvarufattiga länderna. Möjligen kan det skapa vissa konflikter och diskussioner med de råvarurika länderna, och dit hör i eminent grad oljeländerna. Syftet är tvärtom att vi skall minska vårt behov av olja för att den i ökad utsträckning skall komma de råvarufattiga länderna till del. Det var en av huvudpunkterna i mitt anförande. Har inte fröken Eliasson fattat innehållet i det, ber jag att få rekommendera en genomläsning av protokollet efteråt.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 86

Onsdagen den
21 maj 1975

*Avtal om ett
internationellt
energiprogram,
m. m.*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 29 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299
Nej - 16
Avstår - 16

§ 3 Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

Nr 27 med anledning av propositionen 1975:98 om skatteplikt för vissa studiebidrag, m. m. jämte motioner

Utbildningsutskottets betänkande

Nr 23 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 4 Herr andre vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle civilutskottets betänkande nr 25 samt jordbruksutskottets betänkanden nr 13 och 14 i nu angiven ordning uppföras närmast efter näringsutskottets betänkande nr 20.

§ 5 Kammaren åtskildes kl. 00.26.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert